KULTÚRA

ROČNÍK XII. – č. 8 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 22. APRÍLA 2009

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,00 €

Snímka: Teodor Križka

Na okraj volebného roku

STANISLAV HVOZDÍK

V čase súčasnej krízy môžeme pozorovať, aké veľké úsilie vynakladajú vlády západných štátov, aby ušetrili obyvateľstvo od konfrontácie s krízou. Ale zároveň si môžeme uvedomiť, ako málo záležalo západnému svetu a naším vládam, aby obyvateľstvo postkomunistických krajín nebolo tvrdo konfrontované s transformačným procesom. Pád na dno, to bola všeobecná požiadavka. Kto poráta tých, ktorí už nikdy nepovstali z tohto pádu na dno? Nepochybne, motívy šetrného zaobchádzania s obyvateľstvom obsahujú aj strach z nepokojov, ale sympatické je, že je tu aj snaha o ušetrenie populácie z konfrontácie s tráum.

Alebo môžeme povedať, že po nežnej revolúcii máme nežnú krízu?

Určite nám nechýbajú radikálne revolúcie. Len je otázne, či dôjde k vývoju, v ktorom zainteresovanie hodnotami a ich sfunkčňovanie bude súčasťou dôležitých rozhodnutí. Teda či významne vzrastie podiel zodpovednosti v správaní sa tých, ktorí sú na zodpovedných miestach.

Z nežnej revolúcie máme skúsenosť minimálne s tromi druhmi politikov a politík. Sú to tí, ktorí sa dali najímať do rôznych projektov a málo sa starali, čomu skutočne slúžia. Mnohí z nich zastávali vysoké funkcie za bývalého režimu. Mohli by sme ich nazvať sofistami. Druhá skupina politikov sú tí, ktorí sami seba vyhlasujú za cestu, pravdu a život. Môžeme ich nazvať falošní proroci. No a tretia skupina politikov je tá, ktorá vie, že politika a politik nie sú cesta, iba sú na ceste spolu s ostatnými. Môžeme ich nazvať vytrvalci, pretože ich beh nie je isto na krátku trať.

Kríza vystavila vysvedčenie tým politikom, ktorý politiku chápali ako cestu samu, alebo sa nechali najímať. Trh všetko vyrieši. Podpora nekonečného reťazca zadlžovania ľudí, miest, krajín. Technológie všetko vyriešia, a nielen technológie výrobné, ale predovšetkým technológie manipulovania s človekom. Technológie ako nová cesta.

Ale realita je taká, že tieto cesty boli fikciou a precitli sme v celkom prozaických životných situáciách, ktoré musíme nanovo pomenovať starými, osvedčenými menami. Ľudia precitajú cez bolesť z pomýlení, do ktorých ich táto politika dostáva.

Spomínam si na študentku, ktorá hovorila, že jej otec prišiel za nimi, jej súrodencami, a radostne, ale akosi neprirodzene oznamoval, že budú mať nového súrodenca. Očakával, že sa budú všetci tešiť. Ale ako sa môžeme tešiť, hovorila, keď otec odišiel, rozviedol sa. Ten nový súrodenec bol z jeho druhého manželstva a on chcel, aby sa s ním tešili tí, ktorých opustil. Alebo nová móda žiť spolu u mladých ľudí pred manželstvom. Zaiste je za tým aj to, že sa spoločnosť a politika nestarajú o podmienky, v ktorých si majú mladí ľudia založiť domov. Ale aj taká prax prináša rozdelenie rodiny. Jedni sú proti druhým, jedni sú za také riešenie, druhí proti.

Politik, ktorý sa prezentuje ako cesta, bude vychádzať z toho, že správne je to, čo možno merať štatistickým priemerom. Ak tak väčšina mladých žije, to je norma. Potvrdzuje tieto nesprávne riešenia a ponúka sa ako cesta, ktorú je možné voliť. Politik, ktorý vie, že nie je cesta, že je sám na ceste a zdieľa ju s inými, rozmýšľa, čo na tej ceste je zlé a čo treba zlepšiť.

V jednej starej modlitebnej knižke som našiel popísaných sedem hriechov, ktoré volajú do neba. Píše sa tam, že za "našich časov" (modlitebná knižka je dobrých osemdesiat rokov stará) k týmto hriechom patrili: 1. Hriech zámožných tried, ktoré nepoužívajú svojho majetku na dobro chudobných vrstiev ľudskej spoločnosti, ale na to, aby viedli roztopašný a márnotratný život, bez vážneho zamestnania. Žijú len sebe a svojim chúťkam. 2. Hriech kapitalistov, ktorí bez ohľadu na siedme prikázanie, úžerníckym spôsobom a nemravnou špekuláciou umelo zdražujú životné potreby, rozmnožujú svoj majetok a ohrozujú existenciu stredných stavov. 3. Hriech zamestnávateľov, ktorí si robotníka nevážia viac ako stroj a nechcú mu dať, čo potrebuje, čo mu patrí, aby mohol riadne vyživiť seba a svoju rodinu. 4. Avšak i ten sa dopúšťa hriechu, čo do neba volá o pomstu, kto žije nad svoje pomery a tým sa zadlžuje, peniaze vydáva na zbytočné veci, chudobným remeselníkom a obchodníkom nechce platiť dlhy.

(Pokračovanie na 3. strane)

Čas ukáže

TEODOR KRIŽKA

Voľby bývajú tým najlepším barometrom, ktorý odhalí mediálny stav na Slovensku, ako sa hovorí - kto za koho kope. Urobili tak aj voľby prezidentské. Pravdupovediac, bol to smutný pohľad na úpadok žurnalistiky, ktorá sa (raz darmo) správa ako politická strana. Účelovo vidí, účelovo píše, účelovo hyperbolizuje chyby jednej a rovnako účelovo prehliada, či dokonca bagatelizuje chyby druhej strany. A to nielen teraz, v dňoch pred a po zápase o prezidentské kreslo, ale i v opačnom garde - keď bola dnešná opozícia pri moci. Keďže ide o dobre zladený chór, človeku nedá, aby sa hoci len tak sám pre seba neopýtal, ktože to koordinuje ten chór, kto je jeho dirigent. Lebo veru aj v biologických rodinách býva viac názorových rozdielov, medzi súrodencami, či dokonca medzi manželmi, než ich nájdeme medzi denníkmi a súkromnými elektronickými médiami, zavše nevynímajúc ani tie tzv. verejnoprávne. Keď som si totiž pozrel dokument Prezidenti v Slovenskej televízii, neveril som vlastným očiam. Objektívne tváriaci sa materiál bol priam ukážkou nešikovne maskovanej snahy masírovať verejnú mienku. Miestami som mal dojem, že bol nakrútený s cieľom ovplyvniť voľby v prospech prezidentskej kandidátky, aj keď sa na obrazovku dostal až po nich.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

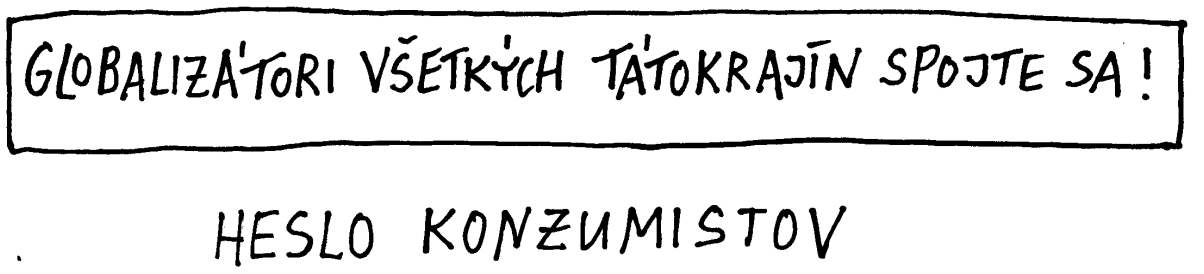

Kresba: Andrej Mišanek

JOZEF HLUŠEK

Porážka nenávisti

Prvé z trojice tohtoročných celoštátnych volieb sú za nami. Vyhral ich favorit, čo je pre niekoho najlepšia, pre iného najhoršia z možných alternatív. Zrejme sú aj takí (ne)voliči, ktorým je úplne jedno, kto je ich prezidentom, lebo „veď chlieb lacnejší pre to nebude“. Aj to je postoj. Že práve títo ľudia sa divia zakaždým, keď „chlieb“ zdražie, nás už ani neprekvapuje. Rozhodujúce je, že väčšina národa pochopila svoju osobnú zodpovednosť za volebný výsledok, nenaletela pomýleným tvrdeniam o „dvoch rovnakých zlách“, ba ustála aj (od r. 1996-8) dosiaľ nevídanú mediálnu štvanicu „slušných a odvážnych“ a zúčastnila sa volieb, aby v nich podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia zvolila prezidenta svojej republiky.

Nenávisť a jej rozsievači na Slovensku teda opäť nepochodili, a to je veľké pozitívum a nádej aj pre ďalšie celoštátne voľby, či už do Európskeho parlamentu alebo do „parlamentov“ VÚC, ktoré nás tento rok ešte len čakajú. Opäť v nich budú konfrontované sily dostredivé s odstredivými a opäť si budú musieť voliči vybrať medzi kamuflovaným a skutočným dobrom, medzi reálnym a mediálne „vyrobeným“ zlom. Aj preto je užitočné zamyslieť sa nad niektorými javmi, ktoré práve zavŕšené voľby sprevádzali.

Pokiaľ ide o volebnú kampaň a výsledok prezidentských volieb, v prvom rade treba vyzdvihnúť neochvejnú pevnosť presvedčenia a pokojnú (a teda aj dôstojnú) rozvahu voličov, „obyčajných ľudí“, ako nás s obľubou titulujú politici. „Vyvoleným“ v nich nepomohla ani doslova obludná mediálna kampaň, ktorú rozpútali pred druhým kolom volieb, aby tak zvýšili preferencie svojej „novej tváre“. Vyskúšali vari všetko, čo len ako opozícia mohli - hrozím sa pomyslieť, čo všetko by zrejme robili, keby boli pri moci - no ľudia sa nenechali ani zastrašiť ani obalamutiť.

V kontraste s národom niektorí politici (aj kandidáti) sa prejavili „ako vagón odtrhnutý z reťaze“. Svojím konaním viac poškodili samých seba, svoju stranu, resp. vlastných kandidátov ako tých, voči ktorým smerovali ich výpady. Odhliadnuc od skutočnosti, že konanie v afekte (pod vplyvom nenávisti a vybičovaných emócií, hoci aj „pozitívnych“) poškodzuje zdravie, je u politika absolútne neprijateľné. Ak k nemu predsa len dôjde, úplne ho ako politika, tobôž štátnika, takéto konanie diskvalifikuje. Dôvod je prostý, obrana pravdy a spravodlivosti „s penou na perách“ je nedôveryhodná. Príkladov na toto konštatovanie si nájde každý vo svojej pamäti dosť a dosť.

Osobitnú zmienku si zaslúžia médiá. Už preto, že síce v rozpore so svojím cieľom, práve ony sa najviac pričinili o nárast hlasov pre Ivana Gašparoviča. Väčšina voličov totiž, už zo svojej ľudskej podstaty, neznáša skrivodlivosť a taká nekorektná až nenávistná kampaň, akú voči Ivanovi Gašparovičovi viedli „slovenské“ médiá počas celej kampane (ba aj počas moratória) pred druhým kolom volieb, nemohla nechať čitateľov a televíznych divákov nestranných. Ak aj boli na pochybách, či ísť voliť, alebo nie, či poslúchnuť odporúčania svojich straníckych lídrov, alebo nie, médiá ich k volebným urnám doslova vyháňali, pretože svedomie, vnútorný hlas ľudí nástojil: „sú k nemu nespravodliví, neúctiví, ba priam drzí, to predsa nie je fér, to nedovoľ, choď a daj svoj hlas práve jemu, azda sa konečne spamätajú“.

Nuž, napriek nadmernej servilnosti, nezavďačili sa veru svojim chlebodarcom naši „TOMovci“ a blonďavé „TOMovky“, veľmi to presolili. Alebo sú na vine ich zahraniční poradcovia, ktorí nie a nie pochopiť, že Slovák je iný ako napr. Američan? A že tých naturalizovaných a neudomácnených Slovákov - nemám na mysli slovenských Maďarov - nie je dostatočný počet na to, aby nás prehlasovali? Uvidíme o krátky čas, kto poletí, či „TOMovci“ s „TOMovkami“, alebo iba poradcovia.

Páni, tí, pravdaže, zostanú a ich ciele tiež; tie sa nezmenia. Slovensko je pre nich priveľmi lákavé sústo. Nájdu si možno iných „psov“, ochotných za odhodenú kosť nenávistne štekať na každého podľa ich želania. Ak tentoraz karavánu nevyľakali, ani nepomýlili a ona pokojne kráčala ďalej až k volebnému víťazstvu, nemusí to tak byť aj nabudúce. Porazení, médiá, možno noví poradcovia, aj politici sa poučia z chýb, zvolia účinnejšie, sofistikovanejšie formy pôsobenia na „koaličných partnerov“ i mediálneho ovplyvňovania verejnej mienky a „karavána“ sa môže zrazu pohnúť opačným smerom. Tak ako sa to stalo v r. 1998.

Je len jediný spôsob, ako takémuto vývoju zabrániť. Vláda je zo zákona povinná, no malo by to byť aj v jej vlastnom záujme, zabezpečovať občanom každodenné pravdivé informovanie o svojom pôsobení (ale aj ďalšie relevantné informácie), inými slovami, pravdivý mediálny obraz každodennej reality, doma i vo svete. Nie ten, ktorý národu vnucujú SME, Pravda, či ďalšie printové médiá a televízie. Vládna koalícia, učičíkaná výsledkami prieskumov verejnej mienky, však koná tak, akoby nechápala (alebo neverila), že takúto potrebu občania skutočne majú a mediálnej sfére (už od nástupu k moci) nevenuje v tomto ohľade potrebnú pozornosť. Aj prezidentské voľby ukázali, že sa nepostarala ani len o skutočnú verejnoprávnosť a teda (o. i.) aj objektivitu moderátorov STV a SRo. Vláda síce podporuje kadejaké „projekty“, no o tom, že by založila a vydávala vládny (alebo strany koalície, stranícky) denník, zrejme ani neuvažuje(ú). Akoby sa spoliehala(i), že čoraz tvrdší a neľútostnejší boj o verejnú mienku bude(ú) stále vyhrávať iba prostredníctvom občasných (niekedy doslova nešťastných) vystúpení ministrov, či poslancov v akejsi televízii alebo rádiu. A možno sa spolieha(jú) iba na zdravý úsudok občanov. To by bola fatálna chyba. Je zrejmé, že tento boj nemôžu vyhrať dva skutočne nezávislé dvojtýždenníky (Kultúra a LT), či občasné stranícke tlačoviny (SMER, SNS). Boj o verejnú mienku, tzn. o ďalší mandát súčasnej vlády, môžu vyhrať iba neskorumpovaní slovenskí novinári, ak dostanú príležitosť a patričnú „výzbroj“, tzn. skutočne slovenský, hoci aj vládny alebo stranícky denník.

T. G. Masaryk svojho času povedal: „Lhát a přepínat, to je nejhorší propaganda. Lež se nevyplácí, ať je v politice nebo v denním životě.“ Je doslova v štátnom záujme, aby sme sa konečne dočkali denníka, ktorý sa bude riadiť týmito slovami, pretože súčasne platí aj to, čo povedal Goebels, že stokrát opakovaná lož sa stáva pravdou. Všade na svete. Preto by bolo veľkou chybou spoliehať sa, že Slováci budú trvalou výnimkou z tohto pravidla.

Na záver, ešte niekoľko slov k súčasnému spôsobu výberu kandidátov. Vari sme sa už presvedčili, že stranícke nominácie nie sú tým najlepším riešením. Napriek všetkej úcte k novozvolenej hlave štátu, mali by sme si vari už dnes povedať, „bolo to naposledy“. Nie preto, že by prezidentom mal, či musel byť nestraník, ale preto, že nás od vzniku SR strany nepresvedčili, že vo svojich radoch majú skutočne tých najlepších z nás. Z tohto pohľadu, bez ohľadu na motív, ktorý k tomu viedol ĽS HZDS, treba vysoko oceniť fakt, že ponúkla voličom kandidáta na prezidentský úrad, nestraníka, človeka, ktorý sa svojimi osobnostnými parametrami približoval k „požadovanému štandardu“ najvyššieho ústavného činiteľa. Ak by v budúcnosti takýto návrh vzišiel napr. z prostredia slovenskej inteligencie, volebná kampaň by azda mohla mať aj iný, oveľa dôstojnejší priebeh i záver.

Čas ukáže

(Dokončenie z 1. strany)

Aby sme si rozumeli, nie som zástanca hladkania vládnucich strán. Naopak, ony sami by mali mať záujem, aby im médiá nastavovali zrkadlo. Lenže tu nejde o zrkadlenie. Tu sa niekto zaháňa črepmi zo zrkadla nenávistne a zúrivo ako zbraňou. Ten niekto zjavne nemá rád nijaké úsilie o obnovu takmer rozvráteného vlasteneckého cítenia, ktorého zvyšky sa neštíti úplne v rozpore s pravdou nazvať prejavmi intolerancie a neznášanlivosti. Ten niekto má zároveň úplne jasné ciele. Prejavilo sa to napr. rozhodnutím zasahovať do vnútorných vecí SDKÚ a určovať, že by sa neúspešná prezidentská kandidátka mala stať predsedníčkou tejto strany. To je však iba čriepok z celého spektra manipulácií. Ani netreba veľa úsilia na to, aby sa dalo dokázať, že médiá vyvíjajú nátlak aj na opozičné strany, aby konali koordinovane, takmer ako jeden politický subjekt. Aby ich ani nenapadlo uvažovať o rozhodnutí na vlastnú päsť budovať mosty k budúcej účasti vo vláde s partnerom mimo okruhu záujmov médií.

Aj keď to o médiách vieme, každá rada, ako stav zvrátiť, je v tomto prípade drahá. Veriť, že ľudia prestanú kupovať denníky manipulujúce verejnú mienku, by bolo rovnako naivné, ako veriť, že tí istí ľudia prestanú čítať bulvár a naopak podporia každé úsilie o zodpovednú podobu žurnalistiky. No ešte naivnejšie by bolo spoliehať sa, že si novinári vstúpia do svedomia a zo dňa na deň začnú písať nedeformovanú pravdu.

Čo sa s tým teda dá robiť? Zmenil by situáciu provládny denník, ak by len kopíroval metódy opozičnej tlače, ibaže v opačnom garde? Som presvedčený, že nie.

Tak teda čo?

Priznávam, jednoduché riešenie nepoznám.

Nazdávam sa, že médiá len kopírujú morálny stav sveta. Kopírujú tú duchovnú krízu, ktorá sa už premieta do krízy hospodárskej a môže prerásť aj do krízy vzťahov medzi národmi, pričom sa nedá vylúčiť ani vrcholný egoizmus - rozhodnutie riešiť problémy na úkor tých, ktorí ich nespôsobili. Euroatlantická civilizácia je prosto na šikmej ploche. Či sa zastaví pred úplným zosuvom, to dnes nevie s určitosťou nik.

Naostatok, všetko ukáže čas.

TEODOR KRIŽKA

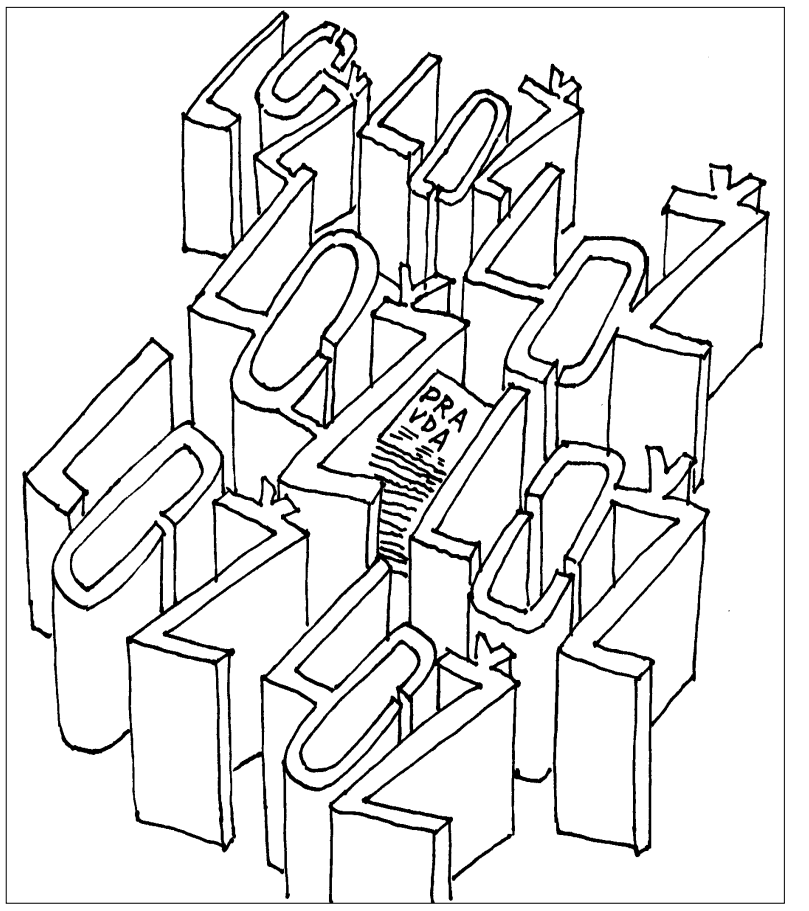

Kresba: Andrej Mišanek

Ad: Prezident samostatnej Slovenskej republiky

Článok nášho popredného odborníka na ústavné právo L. Chovanca (Kultúra č. 5/2009, 11. marec) nemohol byť aktuálnejší. Veď vyšiel pár dní pred voľbou prezidenta republiky. A môže byť poučný tak pre voliča ako aj pre prezidentských kandidátov.

Tento prevažne výkladový článok končí autor slovami, že "inštitúcia individuálnej hlavy štátu - prezidenta Slovenskej republiky, jej ústavné postavenie, priama voľba a pôsobnosť sa v systéme štátnych orgánov osvedčili a sú životaschopné..." Žeby sa Ústava SR zaobišla bez akejkoľvek kritiky a ústavný vývoj za posledné roky bol bezproblémový? Pri hľadaní odpovede na túto otázku by nás nemalo uspokojiť ani to, že žiaden z kandidátov na najvyšší post v štáte sa na dnešnú podobu ústavy neponosoval.

Začnime takým inštitútom ako referendum. Novely ústavy r. 1999-2001 boli vynikajúcou príležitosťou, aby sa stal skutočným nástrojom demokracie. Veď akéže to referendum, teda výkon priamej demokracie, keď je priama len na 50%, lebo jeho platnosť predpokladá nadpolovičnú účasť na ňom. Inak povedané, môžem a chcem sa referenda zúčastniť, avšak sused, ktorý ostane doma, môj hlas vopred zneplatní. Tiež by bolo možné diskutovať o miere a spôsobe odovzdania časti štátnej suverenity EÚ.

Vráťme sa však ku vzťahu prezidenta republiky a NR SR. Priamo volený prezident môže síce rozpustiť parlament, avšak len v obmedzenom počte prípadov, takže ide právomoc oklieštenú. A oklieštená právomoc je skoro ako žiadna právomoc.

Prezident republiky môže vrátiť zákon späť do NR SR, ktorá ho však môže znova schváliť v nezmenenej podobe. Aké je to teda veto, keď je relatívne? Čo však v takom prípade, že NR SR takto opätovne schváli zákon, ktorý je na hrane ústavnosti, ba dotýka sa samej štátnosti? Nie je takým zákonom nedávna novela školského zákona, ktorá z neho urobila skutočný maďarizačný zákon? Treba vari pripomínať, že jazyk je pilierom, hoci neviditeľný, štátnej zvrchovanosti?

Tu si možno položiť ďalšiu otázku, či by aj v takýchto prípadoch nemal mať prezident právo rozpustiť parlament, garantujúc tak štátnu zvrchovanosť a demokratický poriadok. Zároveň by sa odstránila disproporcia medzi priamou voľbou a slabým, prislabým postavením prezidenta republiky.

JOZEF SIVÁK

VLADISLAV BACHÁR

Finančná kríza ohlasuje zmeny v menovom systéme

Už pred zasadaním G 20 v Londýne najvyšší predstavitelia Číny a Ruskej federácie (RF) avizovali, že na zasadanie idú s návrhom reformy medzinárodného menového systému. Cieľom návrhu bolo prispieť k riešeniu finančnej a následne aj hospodárskej krízy, predísť úplnému zrúteniu finančného a menového systému. Návrh počítal so stabilizáciou amerického dolára (USD), ale aj so zavedením nadnárodnej svetovej meny, ktorá má vystriedať USD, alebo paralelne pôsobiť s USD vo funkcii svetovej rezervnej meny a so zmenou inštitucionálneho usporiadania MMF a Svetovej banky; prerozdelením kvót a hlasov v prospech Číny a RF. Čína je aj proti protekcionizmu a chce vo väčšej miere vplývať na činnosť medzinárodných inštitúcií. Čína je zároveň proti rozpútaniu inflačnej špirály prostredníctvom záchranných a podporných balíčkov, nárastu inflácie, ktorá by v konečnom dôsledku znehodnotila jej menové rezervy.

Na základe dominantného postavenia USA pri formovaní povojnového usporiadania menových vzťahov USA majú 17 % hlasov v MMF. USA, spolu s Japonskom, Kanadou a štátmi EÚ môžu rátať s podporou takmer 80% hlasov pri hlasovaní o činnosti MMF. Čína má 3,7% hlasov a RF 2,7% hlasov. Vzhľadom na zmenený pomer síl vo svete v porovnaní s bezprostrednou povojnovou situáciou, Čína a RF požadujú vyšší podiel hlasov v oboch medzinárodných menových inštitúciách. V záujme Ruskej federácie je aj presadenie rubľa (Rb) ako regionálnej meny, ktorá sa postupne má presadiť aj ako svetom uznávaná medzinárodná rezervná mena.

Návrh Číny a RF získal podporu Iránu, Kazachstanu, ale aj zo strany časti ropu exportujúcich arabských štátov. Potreba urýchlene stabilizovať finančný a menový systém a tým aj vytvoriť predpoklady pre východisko z rozvíjajúcej sa hospodárskej krízy, znamená, že v prvom kroku sa ráta s tým, že osobitné práva na čerpanie MMF (SDR-y) sa presadia ako rezervná mena na úrovni G 20. SDR-y majú v podobe medzinárodných menových rezerv lepšie uspokojovať požiadavky na medzinárodnú likviditu v porovnaní so znehodnocujúcim sa USD.

SDR-y predstavujú umelo vytvorenú zúčtovaciu peňažnú jednotku, ktorá od 1. 1. 1970 existuje v podobe účtovných zápisov na účtoch členských štátov MMF; slúži na úhradu platieb medzi nimi. SDR-y zároveň tvoria súčasť menových rezerv MMF a Svetovej banky. Členské štáty oboch medzinárodných inštitúcií sa v súlade s kvótami, ktoré sú im pridelené, podieľajú na vlastníctve SDR-ov. Tieto štáty môžu medzi sebou vymieňať SDR-y za iné menové rezervy; splácať nimi krátkodobú zahraničnú zadlženosť. Na tomto základe už dnes SDR-y predstavujú nadnárodnú kolektívnu menu, alternatívu USD v platobnom styku.

Na základe uvedených skutočností prezident D. Medvedev išiel do Londýna s návrhom, aby MMF, alebo iná medzinárodná inštitúcia, mala štatút emitenta novej medzinárodnej rezervnej meny. Navrhol taktiež, aby sa na zasadaní G 20 odsúhlasila činnosť regionálnych finančných centier a trhov, zásady spoločnej fiškálnej politiky štátov G 20 ako aj jednotné pravidlá regulovania svetových peňažných trhov.

Na tlačovej konferencii, ktorá sa konala 24. 3. t. r. v Bielom dome, prezident B. Obama odmietol návrh Číny a RF. Uviedol, že reforma MMF a Svetovej banky prichádza do úvahy v roku 2011, a to za účasti a súhlasu všetkých členských štátov oboch medzinárodných inštitúcií. USA týmto vyhlásením jasne deklarovali, že sa bránia prerozdeleniu kvót a oslabeniu postavenia dolára v svetovom hospodárstve. Podľa prezidenta Obamu protikrízové opatrenia administratívy Spojených štátov napomáhajú riešeniu krízy, stabilizujú politický systém a vedú k obnoveniu vedúcej úlohy USA v svetovom hospodárstve. Pretože USA sú aj naďalej najsilnejšou svetovou ekonomikou a vojenskou veľmocou, rozdelenie kvót v MMF a v Svetovej banke má aj naďalej zodpovedať reálnej váhe ekonomík členských štátov v svetovom hospodárstve. Podľa administratívy Spojených štátov nie je preto potrebné nahradiť dolár SDR-mi alebo inou medzinárodnou rezervnou menou.

HDP Spojených štátov je na úrovni 20% celosvetového HDP. V USA sa spotrebuje 40% tovarov vyrobených v svetovom hospodárstve. Na druhej strane prudko sa zvyšuje zadlženosť Spojených štátov. Tá dosiahla výšku 11 triliónov USD, sumu, ktorá vyžaduje úsporné opatrenia, podstatné zvýšenie efektívnosti ekonomiky, pokiaľ sa rastúci dlh má splatiť, alebo aspoň podstatne znížiť, počas funkčného obdobia prezidenta Obamu. Pokiaľ protikrízové opatrenia budú neúčinné, Spojeným štátom hrozí hlboká a dlhodobá hospodárska kríza, ktorá „vyčistí" ekonomiku, ale môže vyústiť do defoltu Spojených štátov, ktorý sa premietne do svetového hospodárstva a spoločenského systému.

Ekonomika Spojených štátov sa vyvíja aj pod vplyvom vývoja politického a ekonomického systému obchodných partnerov USA. Geopolitické záujmy Spojených štátov hrajú v tomto procese dôležitú úlohu; nútia Spojené štáty zvyšovať vnútornú aj zahraničnú zadlženosť. Napríklad, menové rezervy Číny dosiahli 1,2 trilióna USD. Čína kryje prostredníctvom týchto rezerv časť obchodného deficitu USA, transformuje ich do zvyšujúceho sa štátneho dlhu USA voči Číne, ktorá prispela týmto spôsobom do štátnej pokladne Spojených štátov sumou 740 mld. USD; stala sa najväčším veriteľom USA. V kombinácií s menovými rezervami RF vo výške 440 mld. USD a s hodnotou arabských a ázijských fondov v hodnote 2,5 trilióna USD, doláre nahromadené v zahraničí svojím multiplikačným efektom ohrozujú kúpyschopnosť dolára, prispievajú k destabilizácií ekonomiky USA a svetového hospodárstva. USD sa podieľajú 55% a euro 45% na štruktúre menových rezerv RF. V Číne podiel USD na štruktúre menových rezerv dosahuje takmer 80%. Doláre tvoria významnú časť menových rezerv aj ďalších štátov. Neprekvapuje preto snaha Číny a RF predísť kolapsu dolára a riešiť vzniknutú situáciu zvýraznením úlohy SDR-ov a reformou menového systému ako jedného z predpokladov riešenia svetovej krízy. Hospodárska politika USA znepokojuje aj Nemecko, ktoré v dôsledku vysokého podielu vývozu na tvorbe HDP vykazuje straty spojené s klesajúcim vývozom v dôsledku prehlbujúcej sa krízy a postupne sa presadzujúceho protekcionizmu v svetovej ekonomike. Je reálna obava, že kríza by sa mohla riešiť aj v súlade s heslom, ktoré sa uplatnilo v 30. rokoch 20. str. - „rozvíjaj sa na úkor svojho suseda."

Uviedli sme, že súčasťou návrhov RF je aj zabezpečiť postavenie Rb ako regionálnej meny. V. Putin, ešte ako prezident RF, prišiel s týmto návrhom na zasadaní ekonomického fóra v St. Petersburgu. Návrh sa má realizovať v súčinnosti s predajom surovín za ruble. V centre návrhu je požiadavka, aby sa burzové obchody, hlavne s ropou, zemným plynom, hliníkom a alumíniom platilo len v rubľoch, pokiaľ tieto sú nakupované v RF. V medzinárodnom platobnom styku rubeľ sa takto presadí ako regionálna mena, avšak len za predpokladu, že RF bude mať dominujúce postavenie v obchode s uvedenými komoditami.

Východisko z hospodárskej krízy predpokladá kvalitatívne zmeny v menových vzťahoch, v postavení USD ako svetovej rezervnej meny. Tým, že USD tvoria dôležitú súčasť medzinárodného platobného styku a menových rezerv členských štátov MMF, meniace sa postavenie USA v svetovom hospodárstve sa premieta do účinnosti protikrízových opatrení, hĺbky a trvácnosti krízy. V súčasnosti tieto opatrenia sú v celosvetovom meradle zamerané na zmiernenie prepadu ekonomiky a nárastu nezamestnanosti; reštrukturalizáciu bankového systému. Zo strany centrálnych bánk znižovanie diskontných sadzieb, podpora úverovej politiky a tým aj kúpyschopného dopytu a investícií je spoločným znakom týchto opatrení. Pod tlakom čeliť deflácii, do pozadia sa dostávajú negatívne dopady nárastu masy obeživa, hrozba inflačných tlakov a stagfácie. Vlády a centrálne banky zo strachu pred prehlbujúcou sa hospodárskou krízou sa zamerali na opatrenia, ktoré majú zabrániť masovému krachu bánk. Vlády kryjú straty bánk prostriedkami štátu, zadlžovaním, čo skôr, alebo neskôr ohrozí platobnú schopnosť štátu. V masovom meradle prebieha zoštátnenie strát súkromných bánk a podnikov. Pritom straty rastú rýchlejším tempom ako možnosti vlád kompenzovať tieto straty narastom štátneho dlhu. Pritom obrat vo vývoji svetovej ekonomiky závisí od schopnosti jednotlivých štátov a medzinárodných inštitúcií zmeniť štruktúru jednotlivých ekonomík a tým aj smerovanie svetového hospodárstva.

Na základe intenzity a rozsahu prebiehajúcich krízových procesov svetová ekonomika smeruje do nového štádia vývoja, pričom prechod nie je jednoduchý, dotýka sa všetkých súčastí spoločenského života. Vývoj sa zrejme bude uberať postupným znižovaním úlohy USD v svetovom hospodárstve. Euro sa môže stať alternatívou USD, a to bez ohľadu na závery vyplývajúce z rokovania G 20 v Londýne. Avšak, pokiaľ úlohu svetovej rezervnej meny plní jedna alebo viacej mien, zákonite vznikne konflikt medzi záujmami ekonomík mien jednotlivých štátov a potrebami svetového hospodárstva. Optimálnym riešením sa preto ukazuje akceptovanie SDR-ov ako nadnárodnej rezervnej meny a MMF ako nadnárodného emisného centra.

Na okraj volebného roku

(Dokončenie z 1. strany)

Dnes by sme to mohli aktualizovať, že žije nad pomery a neplatí mzdu. Veľmi ju kráti.

Aj v dnešnej dobe sa tieto problémy vyskytujú neúrekom, len v novom habite. A to sme už po komunizme, ktorý bol predsa v nejakej podobe aj ako reakcia na zlé stránky kapitalizmu tých čias.

Dá sa tu pozorovať istá nepoučiteľnosť. Príčinu vidím aj v politikoch, ktorí sa nechávajú iba najímať a v politikoch, ktorí o sebe a politike tvrdia, že sú pravda, cesta a život. Aj manažéri, ktorí spôsobili krízu, sa nechali iba najímať a vytvorili si vlastnú teóriu, ktorou zdôvodnili vlastnú nezodpovednosť. Aj politik, ktorý sa necháva najať, alebo sa vydáva za cestu samu považuje nenormálne veci za normálne a normálne za nenormálne. Nikto sa nemôže vyhovárať, že to nevie rozoznať. Politika, ktorá vie, že nie je cesta, že je iba na ceste, a to v službe iným, musí distribuovať zodpovednosť. Musí distribuovať solidaritu. Musí distribuovať príležitosť na prácu. Ľudský príbeh má isté témy. Zápas o založenie domova, schopnosť vydržať určitý zápas o niečo, to znamená vydať sa na životnú cestu, vydržať nejaké utrpenie, nájsť zavŕšenie života. Byť výkonný, ale aj šťastný. To znamená vnímať svoju potrebu po zmysle života, byť jej verný. Tí politici, ktorí sa cítia , že sú spolu s inými na ceste, vedia, že cesta je dopredu daná. Nie v zmysle osudovosti, ale v zmysle toho, čo ešte ako kardinál napísal v Úvode do kresťanstva J. Ratzinger. Zmysel cesty máme a musíme objavovať. Politici, ktorí sa nechávajú do politiky najímať, alebo sa prezentujú ako cesta, hlásajú niečo, čo ľudská slabosť chce počuť. Ponúkajú víziu výkonného a stále silnejšieho človeka. Ilúzia sily má prikryť podliehanie slabostiam. To je ideál politika, ktorý sa necháva najímať alebo sa vyhlasuje za cestu. Ašpirujúceho kontrolovať iných a svet. Zvyšovať pocit vlastnej moci a dominancie. Táto premena vedie k nadčloveku. Nadčlovek nepopiera slabosti človeka, ale chápe ich ako nevyhnutné obdobie prechodu k nadčloveku. Zlo je pre neho dialektická nevyhnutnosť. Objektivitou, ktorá ničí subjektivitu, existencionálnosť.

Nuž a volič? Ten obyčajne chce voliť toho, kto sa svojím spôsobom života tak trocha približuje jeho spôsobu života, alebo aspoň jeho kompromisom s ideálom. Politik, ktorý je na ceste spolu s inými, má distribuovať aj ideály, aby dodávali odvahu. Dôležité je distribuovať aj mieru toho, čo je človek povinný voči spoločnosti a čo spoločnosť je povinná voči človeku. Teda ideál personalizmu, ktorý je aj v politike tak dlho nepoužitý, nevyskúšaný, aj keď je to filozofia svojím prejavom z celej šírky kresťanstva. Kresťania v politike ju ešte neobjavili. Možno kríza tomu pomôže. (Ak nie, tak potom bude platiť to staré - ak vy budete mlčať, budú kričať kamene).

STANISLAV HVOZDÍK

MOMO KAPOR

Všetko sa raz pominie

Pokiaľ ide o našu časť národa z tejto strany rieky Driny, už je, ako sa zdá, v Európe. Predovšetkým má európskeho guvernéra, ktorý menuje a odvoláva funkcionárov, ako sa mu zachce.

Je známe, že rakúsko-uhorské úrady nikdy neprenasledovali rodiny atentátnikov z Mladej Bosny a ani Turci neväznili ako zajatcov rodinu Starca Vujadina a ostatných hajdukov. Miestodržiteľ Lajčák to vykonal v 21. storočí a to v Európe, ktorej zákony výslovne stanovujú, že najbližšie príbuzenstvo obvinených je zbavené akejkoľvek zodpovednosti za činy člena ich rodiny.

Zdá sa, že nový rakúsko-uhorský guvernér pán Lajčák to s tými opatreniami trocha prehnal. Je predsa známe, že rodina Bin Ládina, svetového nepriateľa číslo 1, má firmy všelikde na svete, že jeho syn vlastní stavebnú firmu v Egypte a obchody s luxusným tovarom vo Švajčiarsku. Jeden z jeho synov sa nedávno za veľkej pozornosti médií oženil s Angličankou a získal občianstvo Veľkej Británie.

Pán Lajčák demonštruje najčistejší humanizmus európskeho razenia. Na tomto prípade Európa najmä demonštruje svoju neodolateľnú príťažlivosť a vyzýva nás, aby sme sa stali jej členmi.

Európa nám očividne kladie nesplniteľné podmienky. Ani by ma neprekvapilo, keby od nás, skôr než nám dovolia do Európy vstúpiť, požadovali, aby sme sa všetci naučili hrať golf, prešli od tabaku na kokaín a aby sme všetci mali modré oči.

Doba je ťažká, ale moderná. Zatýkajú sa členovia rozličných mafiánskych skupín, zabíjajú vplyvní ľudia, prenasledujú bývalí ministri, do zahraničia utekajú legendárni riaditelia, ktorých sa nedarí zatknúť, a tak jedna žena vraví svojmu manželovi: "Aké mám šťastie, že ty nič neznamenáš!"

Ale vráťme sa do našej nešťastnej Bosny. Kto všetko v nej už vládol a kto cez ňu musel prejsť? Vystriedali sa tu Turci, rakúsko-uhorskí vládcovia, doktor Ante Pavelič, povestný ustašovec, až po usmievavého Európana pána Lajčáka, ktorý všetko robí delikátne a v rukavičkách a navyše naším jazykom, aby sme mu všetci rozumeli.

Pripomínam si jednu poviedku Iva Andriča z čias okupácie. Na brehu Sávy stála krčma Pri šiestich topoľoch a pred ňou tabuľa s nápisom: VŠETKO SA RAZ POMINIE. Nejaký zvedavý kupec sa krčmára spýtal, čo ten nápis znamená, a ten mu odpovedal, že každý rozumný človek vie, čo to znamená, ale je to tam napísané pre hlupákov, ktorí to nevedia.

Autor je popredný srbský spisovateľ (krátené)
Preložili JAN HROBAŘ a PAVOL JANÍK

STANISLAV MÁJEK

O aktivitách A. Eichmanna a spol. v novembri 1938

Rok 1938 bol bohatý na udalosti, ktoré ovplyvnili historický vývoj Slovenska. Z významných pozitívnych to bola manifestácia 5. júna v Bratislave z príležitosti prinesenia originálu Pittsburskej dohody na Slovensko a hlavne vyhlásenie autonómie Slovenskej krajiny 6. októbra a jej uzákonenie 22. novembra. Z negatívnych to bola hlavne Mníchovská dohoda z konca septembra a pre Slovensko zvlášť bolestivá Viedenská arbitráž z 2. novembra 1938, keď Slovensko muselo odovzdať Maďarsku značnú časť územia. V tých hektických dňoch sa odohrali udalosti, ktoré slovensko-židovské vzťahy vyostrili.

Koncom októbra 1938 odovzdali predstavitelia Židovskej obce na maďarskom konzuláte petíciu v mene 15 000 bratislavských Židov za pripojenie Bratislavy k Maďarskému kráľovstvu. V tom duchu sa 1. nov. 1938, teda deň pred Viedenskou arbitrážou, pred hotelom Carlton, kde bola ubytovaná maďarská delimitačná komisia, uskutočnila manifestácia okolo 2 500 bratislavských Židov. To podnietilo 3. novembra protižidovskú demonštráciu najmä mládeže, keď prišlo aj k výtržnostiam. Vláda sa v tom čase zaoberala dôsledkami arbitráže, lebo 5. novembra malo prísť k vytýčeniu nových hraníc. Túto situáciu zneužili Nemci so slovenským radikálom Dr. J. Faláthom na vydanie nariadenia zo 4. novembra 1938 o vyvezení časti Židov. O tejto udalosti píše aj Martin Lacko v knihe „Slovenská republika 1939 - 1945“ (2008).

Na strane 64 napísal: „Ešte tragickejší bol však postup premiéra a katolíckeho kňaza Tisa. Ten z titulu svojej právomoci 4. novembra nariadil všetkým prednostom okresných úradov, aby v rámci svojich obvodov pobrali nemajetných židov, či už cudzích štátnych príslušníkov, ale aj tých, čo nemali v dotyčnej obci domovské právo, aby ich dali vyviesť aspoň 20 km dovnútra pohraničnej zóny, ktorá mala pripadnúť Maďarsku. No nielen to; Tiso takisto prikázal zaistiť všetkých židov, disponujúcich majetkom väčším než 500 000 Kč; tí mali byť uväznení, aby vraj nemohli emigrovať.“ Autor vychádza iba z dokumentu č. 110 v knihe E. Nižňanského „Holokaust na Slovensku - obdobie autonómie, dokumenty“ (2001). Podobný text uverejnil historik SAV Ján Hlavinka v knihe „Spory o biskupa Vojtaššáka“ (2008, s. 29).

Obvinenie Dr. J. Tisu je však nepodložené, na čo chcem poukázať analýzou ďalších dokumentov uverejnených v knihe E. Nižňanského. Podľa nich odsun časti židov zo Slovenska do pohraničnej zóny v novembri 1938 pripravili Adolf Eichmann, ktorý v tom čase pracoval vo Viedni ako vedúci „Centrály pre židovské vysťahovalectvo“ a zástupcovia nemeckej tlače a propagandy F. W. Stahlecker, K. Goldbach a ďalší. S nimi spolupracovali bratislavský advokát Jozef Faláth a Juloslav Janek - advokátsky koncipient tlmočník a informátor z Petržalky, ktorú už 10. októbra obsadili Nemci. Uvedení spoločníci podvodom zabezpečili na Policajnom riaditeľstve v Bratislave vydanie Telefonogramu okresným úradom, na základe ktorého začalo vyvážanie Židov z pohraničia na maďarské územie.

Keď u predsedu vlády zistili, že telefonogram sa vydal podvodom, urobila sa hneď náprava a jej iniciátorov vyšetrovali.

Vypočúvaný Juloslav Janek vo výpovedi na Policajnom riaditeľstve 9. nov. 1938 (dok. č. 118) o. i. uviedol: „Pripomínam, že 4. novembra t. r. mali sme ujednanú schôdzu na 8 hod. do Carltonu a síce do izby č. 431 p. Goldbacha a kde sme sa aj skutočne zišli, ja Eichmann a Dr. Faláth, kde sme mali prejednať dľa nemeckého vzoru zásady pre vyhostenie Židov do obsadeného územia. P. Eichmann, ktorý pracoval v Nemecku ako vedúci v židovskej otázke, dal nám už vyskúšané krátke návrhy a tieto potom zcelené a prispôsobené k pomerom na Slovensku, boli o 9. hod. predložené p. ministerskému predsedovi Dr. Tisovi.“ V ďalšom vypočúvaní dňa 14. 11. 1938 na PR doplnil výpoveď nasledovne (dok. č. 119): „Hlavným činiteľom je Dr. Stahlecker, asi 38 ročný, jeho podriadeným je Dr. Kuno Konrád Goldbach, asi 27 ročný. Okolo nich bolo viac ľudí, podľa mena: istý Polde, Wünsche, Eichmann, Schuster a iní.“

Obvinený bol tiež Jozef Faláth. V knihe „Holokaust...“ je na s. 241 - 245 uverejnený jeho nedatovaný list (dok. č. 120), v ktorom odpovedá na šesť obvinení, ktoré súviseli s odsunom židov. Hlavné obvinenie znie: 1. Previedol som na vlastnú päsť známe opatrenia proti židom.“ Na obranu uvádza: „ad 1.) Ohľadom židovskej otázky mal som porady s p. SS Obersturmführerom Adolfom Eichmannom t. č. šéfom ústredne pre vysťahovanie židov v Rakúsku, a s ktorým ma soznámil p. Kuno Goldbach v Slovenskej lige za prítomnosti p. min. Dra. Ďurčanského, Šaňa Macha. Celú židovskú otázku sme dôkladne prebrali a pripravili. Dňa 3-ho XI. prišiel p. A. Eichmann s p. K. Goldbachom a znova sme pokračovali v rokovaniach v Carltone a síce za prítomnosti p. Dra. Kirschbauma a neskôr za prítomnosti p. štátneho sekretára inž. Karmasina, red. Mottla. Toho istého večera vyhľadal som p. min. predsedu Dra. Tisu spolu s p. Eichmannom, K. Goldbachom a Dr. Kirschbaumom pričom som uviedol, že na Slovensku je mnoho židovských emigrantov a tulákov, ktorých je treba jako nebezpečných zneškodniť a dopraviť ich na južné Slovensko. Na žiadosť p. min. predsedu prišli sme na krajinský úrad a síce dňa 4-ho XI. o 9 hod. a to s p. A. Eichmannom a K. Goldbachom. Tu predložil som už vypracovaný plán ohľadom známeho opatrenia, ktorý p. ministerský predseda preštudoval, tento schválil a poveril ma vedením celej záležitosti. Pri tejto príležitosti som uviedol, že idem s vecou k p. polic. prezidentovi, ktorý je odborníkom v cudzineckých záležitostiach a tam všetko prevediem. ...Návrh bol na policajnom riaditeľstve preložený do slovenčiny a telefonogramom sdelený na celé Slovensko...“

Uvedené vyjadrenia Janeka a Falátha odkrývajú podvod zinscenovaný hlavne Eichmannom, aj to, kde nehovoria pravdu. Faláth píše, že celú vec s ním prejednali Nemci 3. XI. 1938 a večer išli k Tisovi, ktorého informovali tak, že ide len o „židovských emigrantov a tulákov“, cudzích štátnych príslušníkov, ktorých treba dopraviť na odstúpené územie južného Slovenska. Dôležitá je skutočnosť, že Tiso im nič nepodpísal a návštevníkov žiadal, aby vec dali riešiť Krajinskému úradu. Janek stretnutie 3. XI. neuvádza, takže u predsedu vlády nebol a nemohol vedieť, či Tisovi niečo predložili. Uviedol len stretnutie 4. XI. 1938 v Carltone, odkiaľ Faláth, Eichmann a Goldbach už nešli k Tisovi, ale na Krajinský úrad. Tam sa záležitosť neriešila, Faláth uviedol, že ide „s vecou k p. polic. prezidentovi, ktorý je odborníkom v cudzineckých záležitostiach“. Na Policajnom riaditeľstve (PR) však s odborníkom Dr. Juskom vec neriešil, ale nepravdivo sa odvolal na „poverenie“ ministerským predsedom. Spolu s Eichmannom a Goldbachom začali pracovať na telefonograme podľa zásad nemeckého vzoru, ktoré vypracoval Eichmann, ako neskoršie vypovedal Janek. Faláth v liste uvádza: „Návrh bol preložený do slovenčiny a telefonogramom sdelený na celé Slovensko. Všetko to, čo som hore uviedol stalo sa v prítomnosti p. Adolfa Eichmanna a K. Goldbacha, ktorí boli nápomocní láskavými radami.“ Čo treba najviac zdôrazniť, v telefonograme sa vôbec nehovorí o „emigrantoch a tulákoch“, ako informovali predsedu vlády, ale „I. ...premiestniť väčšinu tu usadlých židov bez hmotných prostriedkov do postúpených území ešte pred obsadením Maďarmi. ...II. ...majetní židia s majetkom vyše 500 tisíc majú byť vzatý ...do dočasnej väzby, ... III. Nariadenia I. a II. nevzťahujú sa na židov cudzej príslušnosti“. (dok. č. 110) Z uvedeného vyplýva, že Dr. Tiso Eichmannove nariadenie (dok. č.110) nevydal, na čo sa odvoláva M. Lacko na základe štúdie E. Nižňanského. Telefonogram nepodpísal, ako píše I. Kamenec v knihe „Po stopách tragédie“ (s. 25), ani ho neparafoval, ale ako je v dokumente uvedené, odoslal ho Dr. Kozinka z Policajného riaditeľstva Bratislava.

I. Kamenec napísal: „Táto divoká svojvoľná akcia sa stretla u slovenských úradov s nevôľou. Policajný riaditeľ J. Jusko a šéf prezídia Ministerstva vnútra I. Koso vyhľadali ešte 4. novembra premiera J Tisu a žiadali od neho vysvetlenie celého prípadu.“(s. 26) Predseda vlády po oboznámení sa s o obsahom telefonogramu, okamžite ešte v ten istý deň zariadil jeho zmenu a aj vyšetrovanie prípadu. J. Faláth píše (c. d., d. č. 120): „Večer 4-ho XI. prišiel p. Jul. Stano, p. Dr. Koso a p. Klinovský informovať sa p. Dr. Juskovi o veciach, lebo vraj prichádzali rôzne dotazy ohľadom telefonogramu z celého Slovenska.“ Uvedení žiadali vysvetlenie od Falátha, čo on odmietol a ako píše „nesdelil som záležitosť p. Jul. Stanovi a spol.“, vyhovárajúc sa: „Ani som nevedel, že je potrebné tak učiniť, ...“. Július Stano bol osobným tajomníkom predsedu vlády, Izidor Koso prezidiálnym šéfom Ministerstva vnútra a Karol Klinovský predsedom IV. Štáto-bezpečnostného odd. pri MV, čiže všetci priamo podliehali predsedovi vlády a ministrovi vnútra Dr. Tisovi a konali v zmysle jeho pokynov. Ihneď zrušili pôvodné nariadenie v telefonograme a zariadili na PR u Juska vydanie nového nariadenia s tým istým dátumom 4. XI. 1938 (c. d. dok. č. 111) podpísaný p. Dolejším, ktoré sa týkalo odsunu len Židov - cudzincov bez čsl. štátnej príslušnosti a tí Židia, ktorí nemali domovské právo tam kde sa zdržovali, mali sa vrátiť do svojich obcí. Podobne to riešia štáty s cudzincami i dnes. Zrušením pôvodného telefonogramu a odchodom podvodníkov z PR, ktorí konali s cieľom škodiť i obohatiť sa, nemožno hovoriť ani o nejakej Faláthovej „centrále ...“ na PR, ako sa sami nazvali. Dementovalo to Prezídium krajinského úradu listom z 8. 11. 1938, kde sa uvádza „... u Policajného riaditeľstva v Bratislave neexistuje žiaden referát pre riešenie židovského problému.“ (dok. 114)

Na telefonogram reagovalo aj prezídium ministerstva hospodárstva listom ministerstvu vnútra z 5. XI. (dok. č. 112). Predseda vlády pobúrený počínaním Falátha a Nemcov, dal hneď vydať nariadenie o likvidácii akcie (c. d. dok. č. 113), ktoré znie:

Úradný záznam.

P. predseda vlády za prítomnosti p. prezidenta Dr. Šimka a osobného tajomníka inž. Júliusa Stanu nariadil dať OÚ túto správu.

1. akciu premiestňovania Židov likvidovať.

2. podať urýchlene podrobnú správu o výsledku akcie a výsledku zaistenia majetku presťahovaných, ako aj o skúsenostiach v tomto ohľade nadobudnutých. *Telefonogramy boli odoslané na OÚ: 7. XI. 1938 (SNA, fond KÚ Prezídium, kartón č. 309)*

Našťastie sa v podstate všetko urovnalo, Židia i bezdomovci sa vrátili na svoje miesta, ale tento čin mal svoju dohru. Jedine Dr. Tiso mal dôvod a bol oprávnený dať podnet na stíhanie Falátha a spol., pre podvod spojený s jeho menom. Pre zneužitie úradu PR, klamstvo a okradanie Židov bol Faláth neskôr uväznený. Polícii sa podarilo zadržať a vypočúvať Janeka, i keď už bol nemeckým občanom.

Keď sa Faláth dozvedel o obvineniach, odišiel do Viedne 7. XI. a bránil sa spomínaným listom. To, že list bol z týchto dní a nie neskôr, dokazuje, že Faláth sa v liste odvoláva na Eichmanna, ktorý je „.. t. č. šéfom ústredne pre vysťahovanie židov v Rakúsku, ...“. Eichmann od marca 1939 bol v Prahe a potom v Berlíne.

Vo veci deportácií v novembri 1938 bol Alexander Mach vypočúvaný vo väzení 3. marca 1961, o čom je urobená zápisnica. Ukázali mu list J. Falátha (d. č. 120), v ktorom je uvedená veta o Eichchmannovi, ktorý je „t. č šéfom ústredne...“. Vo svojej výpovedi uviedol, že deportácie sa uskutočnili začiatkom novembra v čase, keď mal verejný prejav v Bratislave (v Redute) v ktorom povedal, že takto si HSĽS riešenie židovskej otázky nepredstavuje. Ďalej uviedol, že Faláth s nemeckým spravodajcom klamali dôstojníka Policajného riaditeľstva, keď tvrdili, že bolo zasadnutie autonómnej vlády, na ktorom rozhodli o vyvezení všetkých Židov z pohraničných okresov na maďarské hranice. Vyhlásil, že nešlo o vládny akt, ale o súkromnú akciu Nemcov a Falátha, ktorí zneužili úrad Policajného riaditeľstva. (dokument č. 5 je uverejnený aj na internete: www.niznanskyedo.host.sk)

Je dobré ak sa skúma pravda podľa historických dokumentov, ale M. Lackovi neslúži ku cti, že nepodložene obvinil Dr. Tisu nielen ako predsedu vlády, ale zdôraznil, že tak konal katolícky kňaz. Nesvedčí to o objektivite historika.

Snímka: Katarína Džunková

TEODOR KRIŽKA

Jánovi Hollému

K 160. výročiu úmrtia

Aké len mocné boli tvoje plecia,
že cez veky ma nesú k nebesám.
V podivnom čase, kedy všetko klesá,
veruže aspoň s tebou neklesám.

V čase, keď všetko, všetko padá, ty sám
cez veky stúpaš a to stúpanie
vedie ma k háju, k dákym Maduniciam
na nebi spevu, pokým nevzplanie.

Tichučko tvoje slepé oči kričia
a s tebou kričia lipy na vŕšku.
Hudbu včiel, dávno odpočutú z Mlíča,
pod hlavu ustielaš mi, podušku.

Nežiarli tvoja rodná Magdaléna
a nežiarli s ňou ani Mikuláš,
že iný kraj si zobral na ramená
a jeho večné piesne počúvaš.

Musí byť veru taká voda dobrá,
čistejšia ako mlieko rodných pŕs,
keď studnička nám oddojčila obra,
ktorý mal vkus, a ešte aký vkus!

Svätopluk bil sa o náš život holý
a ty, Ján Hollý, s vervou rovnakou
zviedol si bitku na bojovom poli
o dušu svojich Slávov-Slovákov.

Si živý v nás, si živý v tomto rode,
ako je živá hudba v roji včiel.
Tak dobre ti je na tej Dobrej Vode,
až sa zdá, že si ani neumrel.

Baránky v nebi, kučeravé srdcia
azúru, plynú ďalej ponad zem.
V podivnom čase, keď sa všetko rúca,
za tvojím rastom ani nevládzem!

Berieš ma, svoje neduživé dieťa,
a k oblohe ma dvíhaš, na plecia,
nech vidím, vidím všetky krásy sveta.
Tú rodnú zem, tie rodné nebesia.

Pomník Jána Hollého na Dobrej Vode
Snímka: TEODOR KRIŽKA

Ján Hollý a jeho význam

Pri príležitosti 160. výročiu úmrtia básnika uverejňujeme výstižnú hodnotiacu stať historika Juraja Hodála z publikácie, ktorú vydal v roku 1923

Spisy Jána Hollého majú pre našu slovenskú kultúru a národný život veľmi veľký význam, ktorý by mal poznať každý Slovák, aby vedel kto bol Hollý.

Po prvé jeho význam tkvie v tom, že uviedol slovenskú reč do literatúry. Je pravda, že zásadu, aby sa písalo po slovenský zaviedol už Bernolák, keď položil základy spisovnej slovenčiny svojím pravopisom a Slovárom. Snahy jeho školy by ostali len snom a púhym pokusom, keby Hollý, najvýznamnejší člen tejto školy, nenapísal svoje diela v slovenčine a nebol tým ukázal vnútorným i vonkajším nepriateľom našej materčiny, že aj v našej reči sa dá báječne písať. Mladá generácia, boriaca sa za právo slovenčiny a literatúry, mala sa už o koho opierať a od koho učiť.

No nielen uviedol našu reč do literatúry, ale ju aj zdokonalil. Keď Hollý začal písať po slovensky nemali sme ešte riadne ustálené pravidlá pravopisu, ale nezľakol sa ťažkostí, utvoril si sám pravopis, gramatiku, prozódiu a ich pravidlá vložil do svojich diel, čím dal podklad pre ich budúce ustálenie.

Okrem toho aj obohatil našu reč. Keď začal s našou materčinou narábať, bola chudobná, nemala na vyjadrenie mnohých vecí a myšlienok slov a výrazov, no Hollý urobil zo slovenských kmeňov mnoho ľubozvučných slov, ktorými už vedel vyjadriť svoje city, svoje myšlienky. Výrazne uznáva túto jeho zásluhu Vajanský, keď o ňom hovorí: „Žiaden budúci slovenský lexikograf nemôže nechať bokom Hollého Selanky, musí z nich čerpať. K rozvoju slovenského jazyka Hollý prispel viac, než všetci teoretici a zostavovatelia gramatiky pred ním. On našiel surový materiál, jazyk neohybný, literárne chudobný a v roku 1834 vidíme Hollého narábať s ním samostatne a všetko vyslovovať jasne, úplne, plasticky.“

Teda v zveľadení nášho jazyka a jeho uvedení do literatúry v prvom rade väzí význam Hollého a prvá jeho zásluha o náš národ.

No nielen v tomto je jeho význam. Popri tomto je pre neho význačné i to, že vlastne on položil základný kameň slovenskej literatúry. Pred ním sme my Slováci nemali svoju poéziu. Slováci písali najviac po česky a čo bolo v jeho časoch už slovenské, to boli plytké veršíky bez vnútornej ceny, bez koncepcie. Jeho Svätopluk je prvé slovenské dielo, ktoré má literárnu cenu a ktorým honosiť môže sa slovenská kultúra. Okrem toho i jeho krásne Selanky, vynikajúce Žalospevy a iné diela sú prvé perly našej slovenskej spisby, ktoré kultúrne obohatili náš malý národ. Keď uvážime, že každý národ je oceňovaný podľa jeho kultúry a že u nás je Hollý zakladateľom takej dôležitej čiastky kultúry ako literatúra, tak si uvedomíme, kto je pre nás Hollý.

Ďalší jeho význam leží v tom, že jeho dielami bola do života uvádzaná naša milá slovenčina. Jeho diela boli uvedené pomaly do salónov slovenských inteligentov a niet pochybností, že k jej udomácneniu tam značne prispeli, a čo je hlavné slovenčina jeho dielami bola zavedená do kostolov, kde predtým slovenský ľud spieval po česky. Naši literárni historici a kritici venujú veľmi málo pozornosti Hollého Spevníkom, hoci dľa môjho názoru tieto majú tiež veľký význam, a to práve preto, že sa nimi uviedla slovenčina do božích služieb u slovenských katolíkov. ...Tieto piesne vytlačili z našich kostolov české spevníky, alebo k ich vytlačeniu značne prispeli, čo znamená veľmi dôležitý krok k prednostnému rozširovaniu slovenčiny a kto pozná veľký vplyv cirkevného jazyka na reč obecného ľudu, ľahko si domyslí tento význam.

Nesmierny význam má náš Hollý ako národný buditeľ. Svojim citom je nielen Slovanom, ale aj povedomým Slovákom, ktorý je presvedčený o osobitosti, samorastlosti svojho slovenského národa, usiluje sa budiť slovenské povedomie svojich rodákov, naplniť ich národnou hrdosťou a povzbudiť ich k slovenským činom, k slovenskému národnému životu. V svojej básni „Na Antona Bernoláka“ smelo sa zastáva svojej rodnej reči a chváliac Bernoláka, že zapudil češtinu a na jej prestol uviedol našu slovenčinu, iste v nemalej miere posmelil svojich váhavých rodákov na jej užívanie v hovorovej reči, ale i v písomnom prejave. V básni „Hlas Tatry“ napomína svojich rodákov, aby sa nepridávali k iným národom, bo tam čaká na nich len zánik, ale pri svojom národe život a sláva. V básniach „Na Slovákov“, „Na slovenský národ“, napĺňa svojich krajanov nádejou, že náš rod nezhynie, veď je nás mnoho. No tieto básne robili len slabší dojem; skutočne mohutne a prenikavo zasiahol do duše Slovákov v svojich eposoch. Opisovaním našej slávnej minulosti, smelých činov slovenských kráľov a junákov, napĺňal srdcia slovenskej mládeže, ktorá sa už nemusela hanbiť za svojich predkov. ...Bez účinku nebolo ani jeho Bájoslovie pohanských Slovákov a Životopis Sv. Cyrila a Metoda, ktorými okrem toho, že dal akýsi podklad svojim krajanom k národnému povedomiu, dodal im aj chuti k historickému bádaniu slovenskej minulosti.

Konečne je treba pripomenúť ešte jednu skutočnosť. ...Jeho diela neostali len v úzkych hraniciach nášho Slovenska, ale dostali sa i k literátom iných slovanských národov, u ktorých sa rozšírila nielen známosť slovenského mena, známosť o našom svojráze, o našich ideách a nádejach, ale skrz neho dostalo sa nám aj niečo národnej slávy, ktorej bohužiaľ tak úzkoprso nám nameral osud.

TIBOR KOVALIK

Náš kráľ Slavomír

Konečne sa začalo brieždiť. Nad zemou, ktorú po celú noc polieval prudký a studený dážď, sa prevalovala hustá hmla. Jej chuchvalce oblizovali krajinu, akoby ju chceli pohltiť a zlikvidovať. I keď sa tma čím ďalej pomaly, ale isto strácala, deň, ktorý sa rodil, neveštil nič dobré. Toto nepriaznivé počasie akoby len dovršovalo to všetko nedobré, čo sa v poslednom čase v krajine odohrávalo. Zdalo sa, akoby aj Všemohúci Boh ponechal krajinu na nemilosť diabla.

Všetko to začalo smutnou správou, ktorá prišla z bavorského kláštora, kde bol väznený slovenský kráľ Rastic, že dokonal. Krátko nato Rasticova manželka a Slavomírova milovaná mamička nezvládla toto prenesmierne utrpenie a smútok a taktiež navždy opustila toto slzavé údolie. Slavomír v tom čase bol v učilišti na Zobore, a tak ani nebol prítomný pri jej smrteľnom lôžku. Po návrate do Bratislav gradu našiel však od nej list. S rozochvenými rukami ho otvoril a čítal:

„Slavomír, syn môj predrahý. Neviem, kedy sa vrátiš, ale viem, že ja tu už medzi vami nebudem, lebo môj čas prišiel. Môj prebolestný život sa končí. Chcem ti preto povedať, že si bol pre mňa neuveriteľný Boží dar, že ťa nesmierne milujem a som na teba prenesmierne hrdá. Prosím ťa, nezabudni na otca a na mňa a v modlitbách pros Pána, aby prijal do svojej milosti naše duše. Boh ťa žehnaj, drahý môj synu. Verím, že sa znovu stretneme vo večnosti. Objímam ťa vrelo v srdečnej láske, vždy tvoja matka."

Slavomír celý rozochvený dočítal matkine riadky. Po lícach mu stekali slzy dojatia a lásky a mal pocit, ako keby ho vrelo objímaly jej ruky. Dokonca cítil na svojich ramenách ich teplo. Slavomír si hlboko vzdychol: „Pane Bože, pomáhaj nám."

Na dovŕšenie všetkého bavorskí biskupi protiprávne zajali na ceste od Koceľa pápežského legáta a slovenského arcibiskupa Metoda, súdili ho a uväznili v opátstve Reichenau pri Bodamskom jazere. Nuž smútok zaľahol nad celou slovenskou krajinou, ktorá odrazu stratila svojho vládcu, jeho manželku a taktiež milovaného biskupa. Slavomír to znášal nesmierne ťažko. Veď stratil vo veľmi krátkom čase oboch milovaných rodičov, no a odrazu aj osud jeho nesmierne predobrého učiteľa arcibiskupa sa stal neistý. Prosil Všemohúceho, aby pomohol otcovi Metodovi a vyslobodil ho z bavorského väzenia a vrátil ho slovenskému ľudu, ktorý ho miluje a potrebuje. Taktiež prosil milostivého Boha, aby mu dal dostatok sily a trpezlivosti, aby mohol zvládnuť túto prenesmiernu tragédiu, ktorá ho postihla osobne, ale ktorá postihla aj jeho milovanú krajinu a jej slovenský ľud. Prosil Boha, aby mu dal dostatok energie a schopnosti a zdravia, aby mohol pokračovať vo svojej kňazskej a učiteľskej práci. Veď práve teraz ju jeho ľud bude potrebovať.

Mysľou mu prebehli niektoré slová, ktoré poslal pápež Hadrián jeho otcovi Rasticovi, ale aj kniežatám Koceľovi a Svätoplukovi. „Chválte Pána všetky národy..." Svätý otec medzi iným dodal: „Všetci budú hovoriť rozličnými jazykmi veľké veci Božie, ako im dal Duch svätý hovoriť. Ak by však niekto z učiteľov u vás zídených, ktorí šteklia sluch a ktorí od pravdy sa odvracajú k bludom, opovážil sa inakšie vás zavádzať a haniť knihy jazyka vášho, nech je vytvorený nielen od prijímania, ale aj z kostola, kým sa nenapraví. Lebo to sú vlci, a nie ovce, ktorých treba poznať po ich ovocí a chrániť sa ich."

Slavomír teraz žil väčšinou na Bratislav grade, kde založil školu pre nových učeníkov viery a samozrejme aj pre všetky ostatné vedomosti a náuky, ktoré ho naučili bratia Konštantín-Cyril a arcibiskup Metod. Taktiež učil aj v učilišti na Zobore pri Nitrave, a aj na Blatno grade u kniežaťa Koceľa. Občas učil aj v učilišti na Devin grade. No teraz, keď sa na Devin grad presťahoval Svätopluk ako nový slovenský vládca, necítil sa tam najlepšie, lebo to bol práve on, čo vydal jeho otca Karolmanovi.

Často sa stretával s Gorazdom, ktorého si nesmierne vážil pre jeho vzdelanosť, dobrý charakter a cnosť. Stretával sa však aj s ostatnými, s Klimentom, Vavrincom, Naumom i Angelárom a s ostatnými, s ktorými bol v Ríme. Debatovali nielen o otázkach viery a ako vylepšiť ich vyučovacie metódy, ale aj ako pomôcť národu a krajine prekonať toto ťažké obdobie. Vidiac, že ľud sa k nim utieka s dôverou, cítili sa veľmo zodpovední. No nielen ľud, ale aj väčšina županov- šľachy sa k nim obracala o pomoc pri udržaní národa v pravej viere a v láske k domovine, lebo len tak môžu prekonať toto krízové obdobie. Zvlášť teraz, keď západná časť jeho krajiny je kontrolovaná grófmi Engelšalkom a Wilhelmom. Nuž a tak Slavomír pracoval dvojnásobne viac, aby len čo najviac pomohol ľuďom, aby sa nielen zdokonalili vo viere, ale aj aby spolu s kňazmi pomáhali krajine v jej existencii.

Nový vládca Svätopluk sa snažil postupne upevňovať svoju pozíciu presviedčajúc slovenských županov, že len spolupráca s Karolmanom pomôže ich krajine, aby sa udržala ako slovenská zem. Niektorých sa mu podarilo získať na jeho stranu. No väčšina mu stále nedôverovala po tom všetkom, čo urobil Rasticovi, ktorý bol veľmi obľúbenným medzi nimi. Mnohí taktiež nedôverovali Frankom a cítili, že títo len čakajú na moment, aby si mohli podmaniť celé slovenské kráľovstvo. Takisto zmýšľala aj väčšina kňazov-učeníkov a medzi mimi samozrejme bol aj Slavomír. Ten nepretržite presviedčal ľud a šľachtu, že len suverénne kráľovstvo Slovenov so silnou armádou môže odolať tlaku Frankov, čo bolo na kňaza neobvyklé a silné politické stanovisko. No neslobodno zabudnúť, že Slavomír, popri tom, že bol kňaz, bol aj synom Rastica, prvého kráľa Slovenov a automaticky bol členom šľachtického, kráľovského rodu Mojmírovcov.

O Metodovi nebolo stále ani chýru, ani slychu a Slavomír aj s ostatnými kňazmi a učeníkmi začali mať obavu, či ešte vôbec žije.

Čím viac sa moc Svätopuka upevňovala, tým viac sa zdalo, že Frankovia začínajú rešpektovať Svätopluka a jeho slovenské kráľovstvo. Karolmanov syn Arnulf sa správal veľmi priateľsky k slovenskému kráľovi a v krajine sa usadzoval čím ďalej, tým viac pokoj a pohoda. Nuž a vrcholom sa stala nevídaná udalosť, keď Arnulf pomenoval svojho novonarodeného syna Svätopluk a pozval na krstiny knieža Svätopluka za krstného otca. Slovenský nírod si vydýchol. Tak možno má Svätopluk pravdu a konečne zavládne v krajine pokoj a mier. Ľud spolu s kňazmi vzdával vďaky Bohu za túto pohodu a prosil Všemohúceho, aby to zotrvalo na dlhé roky. Svätopluk po dlhšom uvažovaní odoslal posla k Arnulfovi s oznamom, ako si nesmierne váži, že pomenoval svojho syna po ňom a požiadal ho, aby sa stal krstným otcom chlapca. Taktiež mu oznámil, že sa rozhodol prijať pozvanie a na krstiny príde.

Pripravil dary pre malého Svätopluka a aj pre Arnulfa a jeho rodinu a s malou družinou sa vydal na cestu k Frankom.

Slavomír prekvapený touto udalosťou ďakoval Bohu vo svojich každodenných modlitbách za tento pozitívny vývoj pre jeho krajinu a pre národ Slovenov a taktiež vo svojom rozhovore soVšemohúcim Otcom potvrdil, že sa rozhodol ako dobrý kresťan odpustiť to všetko bolestivé zlo, čo svojím konaním Svätopluk zapríčinil jeho rodine a zároveň prosil Boha, aby Engelšalk a Wilhelm čím skôr opustili západnú časť slovenského kráľovstva a táto sa znova dostala pod úplnú kontrolu slovenského kráľa.

Bohužiaľ, táto radosť netrvala veľmi dlho. Jeden člen slovenskej družiny sa vrátil od Frankov so šokujúcou správou. Keď prišiel Svätopluk so svojou družinou k Arnulfovi, tak ho aj s celou družinou zajali a obžalovali, že porušil prísahu vernosti a uväznili ho aj s celou družinou. On bol jediný, ktorému sa podarilo ujsť a priniesť túto smutnú novinu. To bol skutočne neuveriteľný šok pre celú slovenskú krajinu a jej ľud. Veď tento začal konečne veriť, že Frankovia ich začínajú rešpektovať a uznávať ako suverénny národ. Že začínajú plne rešpektovať ich kráľa. Aká faloš a podlosť z ich strany. Predstierajúc priateľstvo zlákali ich kráľa do osídel a brutálne ho uväznili. To im predsa nemožno v nijakom prípade odpustiť.

Toto neuveriteľné poníženie už presiahlo všetky možné hranice ich mierumilovnosti. Skutočnosť, že stratili odrazu svojich vládcov a aj svojho arcibiskupa, zapríčinila nielen nesmierne pohoršenie, ale vyvolala u nich zúfalý odpor. Hľadali riešenie, ako čo najskôr odvrátiť túto nemilú a nebezpečnú situáciu. Vedeli jedno. Že sa v prvom rade musí ľud a šľachta úplne zjednotiť a nájsť schopného a odvážneho vodcu, ktorý povedie toto celonárodné povstanie proti uch utlačovateľom. A tak sa ľud začal ozbrojovať pod vedením svojich županov. Ich prvá akcia bola, že prinútili Engelšalka a Wilhelma okamžite opustiť krajinu a taktiež všetkých franských kňazov, ktorí ešte boli v slovenskom kráľovstve. Zároveň počas týchto akcií sa župani začali stretávať v skupinách, v ktorých diskutovali o každom z nich, ktorý by mohol byť ich vodcom. Trvalo to už určitý čas a ešte stále nemali kandidáta, keď jeden z nich povedal, že nový vodca a prípadný nový kráľ by mal byť z kráľovského rodu. Všetci chvíľu uvažovali nakoniec tento názor prijali a zároveň si uvedomili, že mojmírovská dynastia je jediná kráľovská dynastia v krajine a Slavomír je jej členom.

Uvedomujúc si však, že Slavomír je zároveň aj kňaz, odrazu všetci prestali diskutovať a nastalo hrobové ticho. Toto ticho trvalo dosť dlhú chvíľu. Zdalo sa im, že ich situácia je skutočne bezvýchodisková. Čo vyvolalo pocit, akoby odrazu stratili úplne všetku energiu a schopnosť uvažovania. Znezrady však vstal župan Ľudomil, ktorého mnohí z nich považovali za veľmi múdreho a jeho ľud si ho nesmierne vážil a mal ho nesmierne rád, lebo bol veľmi starostlivý a dobrotivý pán a povedal:

„Je pravda, že Slavomír je kňaz, ale pravda je aj skutočnosť, že je synom Rastica, ktorého Frankovia skántrili a tak mu veľmi ublížili. Taktiež odvliekli do väzenia jeho milovaného učiteľa a arcibiskupa Metoda. Som presvedčený, že on má nielen schopnosť, ale aj dostatočný dôvod a možno aj chuť, aby toto vodcovstvo prijal a prinavrátil nám nielen našu dôstojnosť, ale aj nášho milovaného arcibiskupa Metoda. A my všetci, celý národ, ho budeme ochotne so zbraňou v ruke nasledovať. Boh jemu a nám pomáhaj."

Ich výraz tváre sa postupne začal meniť. Malý úsmev sa usadil v kútikoch úst a ten sa postupne rozrastal a rozjaril úplne ich tváre. Odrazu všetci vstali, začali tlieskať a zároveň začali skandovať:

„Slavomír, Slavomír, Slavomír."

Nuž a potom vývoj mal už rýchly spád. Stalo sa všetko tak, ako si to želal národ. Slavomír samozrejme nechcel toto postavenie prijať. Zdôvodňoval, že ako kňaz sa na túto funkciu nehodí a táto funkcia ani nekorešponduje s jeho kňazským cítením a myslením. Samozrejme, počas tohto váhania, či prijať ponúkanú úlohu, sa snažil uvažovať, či skutočne sa to protiví jeho kňazskému povolaniu. Tiež samotná skutočnosť, že mnohí šľachtici, ktorí ho o to žiadali, boli stúpencami Svätoplukovými, ktorý mu tak ublížil. Po skutočne dlhom váhaní však dal prednosť záujmom národa a vlasti pred záujmami osobnými a považoval to za svoju povinnosť, aby urobil všetko pre záchranu jeho slovenskej domoviny. Nuž a tak nakoniec toto rozhodnutie ľudu prijal a postavil sa na čelo spontánneho celoslovenského povstania. Spoločne so županmi a celou šľachtou začali organizovať ozbrojené jednotky, ale v skutočnosti celý národ sa stal ozbrojenou jednotkou.

Slavomír si teda vymenil kňazské rúcho za kráľovský rubáš. Takéto niečo sa ešte doteraz nestalo nikde v Európe, žeby národ v kritickej chvílli zveril svoju záchranu do rúk kresťanského kňaza a postavil si ho ako svojho vodcu na čelo. Bolo to skoro neuveriteľné, ale bola to holá skutočnosť.

Slavomír sa okamžite a samozrejme plne zapojil do tejto pre neho, dalo by sa povedať, svätej úlohy. Nielenže sa obliekol do rúcha slovenských kráľov, ale aj konal skutočne ako pravý kráľ. Vôbec nesklamal svoj milovaný národ. Statočne a úspešne organizoval a aj viedol povstanie celého národa Slovenov. V spolupráci so šľachticmi - županmi začali okamžite budovať a cvičiť vo vojenskej taktike ozbrojené jednotky v každej oblasti jednotlivých županov, ktoré potom tvorili spoločne novú národnú ozbrojenú moc.

Frankovia, ktorí už predtým obsadili značnú časť západnej oblasti Rasticovho kráľovsva, sa rozhodli obsadiť silnú slovenskú pevnosť Devin grad. Obklúčili ju, ale sa im ju nepodarilo dobyť. Ani pokračovanie v obsadzovaní slovenského kráľovstva smerom ku kniežatstvu Nitravy nebolo veľmi úspešné, lebo narazili na nečakaný a prekvapivo silný odpor. Ba čo viac. Slovenské vojsko ich postupne začalo vytlačovať späť k hraniciam slovenskej vlasti. To oni veru nepredvídali. Na odplatu začali plieniť stále okupovanú zem. To samozrejme veľmi rozhnevalo slovenských vojenských vodcov. Po porade s novým kráľom Slavomírom sa rozhodli, že musia za každú cenu vytlačiť Frankov zo slovenskej ríše a ak to bude potrebné, tak aj prekročia hranice ich krajiny a zoberú z franského obsadeného územia viac obyvateľov do zajatia. Toto rozhodnutie, ktoré začali Sloveni okamžite realizovať, zapríčinilo, že franská armáda začala mať čím ďalej, tým viac strát. Nepredvídaný a pre šokujúci vývoj udalostí ich prinútil hľadať nové riešenie, ako túto nečakanú a nepríjemnú situáciu zvrátiť. Franskí Nemci, kto-

Kresba: Tibor Kovalik

rých tak začali volať po ich vodcovi Ľudovítovi Nemcovi, začali uvažovať, čo majú v tejto situácii robiť. Nakoniec sa rozhodli pre celkom novú, prekvapivú taktiku. Rozhodli sa získať Svätopluka na svoju stranu ako spojenca, ak im prisľúbi, že uzná zvrchovanosť ich ríše. Keď im to Svätopluk prisľúbil, Karolman verejne vyhlásil, že mu nikto nedokázal žiadne zločiny, z ktorých bol obžalovaný, a tak sa rozhodol, že Svätopuka rehabilituje. A prepustili ho teda z väzenia aj s družinou. Kráľovsky ho obdarili a dovolili mu slobodne sa vrátiť do vlasti. Dali mu však ako sprievod svoje vojsko a zverili mu jeho vedenie, s ktorým mu prikázali poraziť Slavomíra. S týmto vojskom ho v lete vyslali proti Slavomírovi. A tak fransko-nemecká armáda pod velením Svätoplukovým tiahla k západným hraniciam Slavomírovho slovenského kráľovstva.

Bol to odrazu celkom nový vývoj udalostí. Vyzvedači slovenskej ríše videli, čo sa deje, preto poslali rýchlych poslov, aby informovali Slavomíra o tomto zvrate udalostí a nebezpečenstve, ktoré sa blíži. Slavomír zvolal vojenskú radu, na ktorej sa museli rozhodnúť, ako čeliť fransko-nemeckej armáde vedenej Svätopukom. Uprostred debaty ich znezrady prerušil nový posol, ktorého k nim tajne vyslal sám Svätopluk. Bol to člen Svätoplukovej družiny, ktorá s ním bola v Bavorsku. Ten im oznámil, že sa Svätopluk rozhodol tajne spojiť so Slavomírom. Žiadal ho teda, aby on pripravil v lesoch na severovýchodnej časti od Devin gradu časť vojenských jednotiek a keď nemecké vojsko prekročí juhovýchodne od Bratislav gradu rieku Dunaj, tak nech ich nechá postupovať hlbšie do krajiny a potom nech na nich zaútočí zo severozápadu. Svätopluk zatiaľ prejde k vojsku v lesoch pri Devin grade a on zaútočí na Nemcov zboku.

Toto bol pre Slavomíra a jeho šľachtu nečakaný a úplne šokujúci vývoj. Samozrejme, všetci si vydýchli, lebo teraz vedeli, že majú veľkú šancu nemecké vojsko nielen zastaviť, ale ho i poraziť. Slavomír pevne dúfal, že to nie je len Svätoplukov trik, ako ich poraziť. Keď nad tým však podrobne uvažoval a tiež keď o tom debatoval so svojimi veliteľmi, dospeli spoločne k záveru, že Svätopluk to skutočne takto plánuje ako svoju odplatu za zradu voči nemu. Pustili sa do podrobného rozplánovania celej akcie a presunu časti vojska do polesia severovýchodne od obce Devín, do oblasti hory, ktorú ľud volal Devínska kobyla.

Teplé letné počasie, belasá bezoblačná obloha plná slnka akoby bola na strane nemeckého vojska, ktoré pomaly postupovalo k rieke Dunaj, ktorá tvorila prirodzenú obranu ríše Slovenov. Pridali sa k nemu aj Engelšalk s Wilhelmom aj so svojimi družinami, ktorí boli už predtým určení ako správcovia západnej časti slovenskej ríše, pokiaľ východnú mal spravovať Svätopluk z Nitravy, ale samozrejme pod fransko-nemeckou nadradenosťou. Keď sa potom rozhodli prekročiť túto veľkú vodu na pltiach, boli príjemne prekvapení, že nevideli ani jediného nepriateľského vojaka. Nikto na nich nezaútočil. Možno armáda Slovenov nie je taká silná, ako si mysleli a radšej pred ňou ustúpila. To ich veľmi potešilo.

Po prechode Dunaja postupovali k Devin gradu a taktiež pod hradby Bratislav gradu, kde začali budovať svoj tábor. Samozrejme, ich vodcovia sa nesmierne tešili, že celá akcia má taký hladký priebeh. Rozjarení si ani nevšimli, že Svätopluk a jeho malá družina odrazu zmizli, akoby sa vyparili. Ten sa rýchlo pidal k vojsku Slovenov, ktoré ho čakalo v lesoch na severovýchod od Devin gradu a pripravili sa na útok. V dohodnutom čase zrazu zaútočili zo severozápadu na nepripravené fransko-nemecké jednotky, ktoré boli v plnom prúde budovania tábora, zatiaľ čo zo severovýchodu na nich začali útočiť vojská vedené Slavomírom. Franskí vojaci v šoku a v nesmiernej panike sa ani nesnažili brániť a ustupovali. To vlastne ani nebol ústup. To bol zúfalý útek k Dunaju, počas ktorého aj mnohé slovenské ženy palicami zhadzovali šľachticov z utekajúcich koní. Samozrejme, Dunaj im bol ďalšou komplikovanou prekážkou, a tak nakoniec až na malú skupinu, ktorej sa podarilo ujsť, všetci ostatní boli slovenskými jednotkami pobití. Bola to nesmierna pohroma pre Bavorov a ich Karolmana. Záhuba jeho vojska ním tak otriasla, že vydal Svätoplukovi aj ostatných rukojemníkov, ktorých ešte držal vo svojom kráľovstve, aby aspoň takto vykúpil svojich zajatcov, o ktorých si myslel, že sú v slovenskom zajatí. Dostal však iba jedného polomŕtveho Ratboda. V boji zahynuli aj obaja správcovia západnej časti slovenskej ríše Engelšalk a Wilhelm. Šľachtici tiež zariadili, že všetci bavorskí kňazi, ktorí ešte na Slovensku ostali, museli jeho územie okamžite opustiť.

Nuž teda boje nakoniec utíchli. Slovenskí vojaci sa vrátili do narýchlo pripravených táborov neďaleko Bratislav gradu, kde odpočívali. I keď boli veľmi unavení, samozrejme, radosti nebolo konca. Veď hoci všetci pred bojom dúfali, ba dokonca verili, že sa im podarí nakoniec nepriateľské vojsko zo slovenskej zeme vytlačiť, takéto úžasné a také rýchle víťazstvo nečakali.

Samozrejme, tak ako šľachta a vojaci, potrebovali si odpočinúť aj ich vodcovia, a tak odpočívali obaja, kráľ Slavomír aj knieža Svätopluk, každý vo svojom narýchlo pripravenom príbytku, pred ktorým stála stráž.

Slavomír si pomaly kľakol, zopäl ruky a vrúcnou modlitbou ďakoval Všemohúcemu za nesmiernu milosť, ktorou jeho a jeho slovenský ľud obdaril. Prosil Ho, aby aj naďalej zotrval pri ich ochrane, lebo ju i naďalej budú všetci veľmi potrebovať. Zvlášť teraz, lebo je presvedčený, že Karolman ich znovu čo najskôr napadne, aby odčinil čo najrýchlejšie blamáž, ktorú mu Sloveni spôsobili. Taktiež prosil Boha, aby mu dal dostatočnú pomoc, aby mohol túto zodpovednú úlohu úspešne dokončiť a vrátiť sa znova ku svoje kňazskej práci, ktorú tak miluje. Najmä teraz, keď sa zdá, že vo Svätoplukovi bude mať slovenská krajina súceho kráľa.

Keď ukončil svoje modlitby a svoj rozhovor so Všemohúcim, Pánom neba i zeme, poslal posla k radcom, aby prišli do jeho príbytku, že sa potrebuje s nimi poradiť.

Keď boli všetci pospolu, Slavomír im s úprimnými pocitmi vďaky a v hlbokom dojatí poďakoval za vernosť a veľmi dobrú vodcovskú prácu a povedal im, čo si myslí, že treba všetkým vojakom a ich vodcom poďakovať a zároveň ich patrične odmeniť. Lebo podľa neho bolo to hlavne ich zásluhou, že tak nečakane premohli Karolmanových agresorov. Taktiež im povedal, aby patrične odmenili rodiny vojakov, ktorí padli v boji za vlasť, lebo to bola najväčšia obeta, akú mohli pre svoju vlasť vykonať. Oznámil im tiež, ako sa rozhodol, že nasledujúcich sedem dní budú všetci odpočívať a po nich bude nasledovať deň osláv. Ten započne spoločnou bohoslužbou v prírode na voľných priestoroch pri Bratislav grade, ktorú budú slúžiť všetci prítomní kňazi a diakoni. Po nej budú župani udeľovať odmeny, každý svojej vojenskej jednotke a podľa ich osobného rozhodnutia. Nuž a nakoniec bude nasledovať občersvenie pre všetkých, čo on osobne zariadi. No a samozrejme na záver všetkého bude veľká veselica. Požiadal ich, aby uvažovali, či by chceli ešte niečo k tomuto programu dodať, alebo ho ešte čímsi vylepšiť a dali mu čím skôr vedieť, ako sa rozhodli a či potrebujú pri tom aj jeho pomoc.

Všetci jeho poradcovia boli jeho nápadom nadšení a prisľúbili mu plnú podporu a maximálnu pomoc pri organizovaní osláv víťazstva. Veď doteraz také niečo nikto z vedúcich osobností neurobil.

Snímka: Teodor Križka

Slavomít ich s vďakou prepustil. Potom poslal poslov k predstaviteľom vedenia pevnosti a mesta Bratislav grad, že potrebuje ich spoluprácu pre určité akcie, a preto ich žiada, aby ho nasledujúci deň ráno navštívili v jeho dočasnom obydlí. Nuž a tak sa aj stalo.

Keď nasledujúci deň ráno všetci predstavitelia Bratislav gradu prišli, všetci mu s nesmiernou vďakou gratulovali k úžasnému víťazstvu nad Karolmanovou armádou, ale aj k jeho prezieravému a múdremu vodcovstvu. Pochvalám nebolo konca, až nakoniec ich musel Slavomír umlčať a povedal im, že on ich veru nepozval preto, aby mu vyznávali nekonečné vďaky, ktoré si ani nezaslúži, čo oni s jemným hundraním nesúhlasu odmietali, lebo vďaky patria všetým vodcom a teda aj im a samozrejme aj všetkým statočným vojakom, lebo len vďaka nim všetkým môžu dnes oslavovať toto nesmierne potrebné víťazstvo. Potom ich oboznámil s plánom na oslavy a povedal im aj, čo od nich potrebuje. Samozrejme, všetci prisľúbili spoluprácu a pomoc.

Nedeľné ráno bolo prehriate slnečným teplom. Obloha, na ktorej nebol ani jeden obláčik, žiarila prekrásnou belasou farbou. Nad Bratislav gradom a jeho okolím bolo počuť melódie škovránkov, ktorí švitorili zavesení niekde veľmi vysoko nad krajinou. Voda v Dunaji, ktorého hladina bola hladká ako zrkadlo a odrážala modrú farbu oblohy, sa tichučko a pokojne posúvala na južnej časti priestoru, ktorý bol pripravený na veľké oslavy. V krásnej letnej pohode sa ľudia od skorého rána ponáhľali k miestu, kde bol na vyvýšenom pódiu vybudovaný veľký oltár vyzdobený množstvom rozkvitnutých rôznofarebných kvetov. Zdalo sa im, že aj Všemohúci sa rozhodol spolu s nimi oslavovať, a preto pripravil túto romantickú letnú pohodu. Na priestore pred oltárom už boli zoradené zástupy županov a za nimi sa zhromažďoval pospolitý ľud. Z oboch strán pódia stáli igrici s gajdami, za nimi trubači s fanfárami. Ľud v očakávaní príchodu milovaného kráľa Slavomíra v sprievode kňazov a šľachty veselo diskutoval o posledných udalostiach, ba v rôznych skupinách bolo počuť aj tichý spev. Každý sa tešil zo všeobecnej pohody, z počasia, ale aj zo vznešenosti citov, ktorá vyvierala z prirodzenej radosti nad všetkým, čo sa v posledných dňoch udialo.

Vzácny deň začína skutočne veľmi dobre. Presne o devietej hodine zazneli fanfáry a od brány hradieb sa k nim približovali v dvojrade diakoni a kňazi, za nimi župani a šľachta a nakonec sám kráľ Slavomír so Svätoplukom. Keď sa sprievod blížil k zhromaždenému ľudu, ten začal tlieskať a potom postupne volať: „Svätopluk-Slavomír, Svätopluk-Slavomír, sláva vám, sláva vám...“ Skandovaniu nebolo konca. Pred oltárom kňazi a šľachtici vytvorili koridor, ktorým potom k oltáru kráčali Svätopluk a Slavomír. Keď vstúpili do koridoru, spoza prvého radu vojakov vybehli dievčence a z košíkov začali hádzať nezábudky na túto dvojicu. Keď to ľudia videli, ešte spontánnejšie začali skandovať.

Slavomírovi sa tlačili do očí slzy radosti. Také niečo prosto nečakal. Bol plný hlbokého dojatia a vďačnosti za túto poctu a taktiež za lásku, ktorú mu jeho milovaný ľud preukazoval. Nenápadne pozoroval aj Svätopluka. Zdá sa, že aj Svätopluk bol prekvapený a hlboko dojatý všetkým, čo sa okolo nich dialo. Obaja naraz, bez toho, aby sa dohovorili, začali mávať ľudu na pozdrav, ale aj na znak vďaky. Keď konečne vystúpili na vyvýšené pódium s oltárom, kňazi ich nasledovali, zatiaľ čo šľachtici vytvorili rad pred zhromaždenými jednotkami vojakov. Obaja ešte aj na pódiu mávali na pozdrav hodnú chvíľu, zatiaľ čo národ neustále tlieskal a volal im na slávu. Medzitým ostatní kňazi a diakoni sa rozdelili na dve skupiny, každá sa zoradila z jednej strany oltára. Nakoniec Slavomír ukázal rukou Svätoplukovi na kreslo, ktoré bolo v popredí pravej strany oltára a ten prešiel k nemu. Potom dal Slavomír rukou znamenie ľudu, aby utíchol. Slavomír zdvihol obe ruky a zvolal:

„Boh s vami!“

Ľud mu odpovedal:

„I s duchom tvojím.“

A omša, ktorú celebrovali všetci kňazi a diakoni, vrátane Slavomíra, sa začala. Samozrejme, celá omša bola celebrovaná v jazyku slovenskom, ktorý sa stal štvrtým bohoslužobným jazykom sveta popri hebrejčine, gréčtine a latinčine. Keď nakoniec Slavomír povedal posledné slová na záver svätej omše: „Omša sa skončila, choďte v pokoji,“ požiadal Svätopluka, aby pristúpil k nemu a potom obrátiac sa k ľudu pokračoval:

„Ukončili sme svätú omšu, v ktorej sme vzdali vďaky Všemohúcemu Bohu za Jeho pomoc pri oslobodení našej vlasti. Prv však, než budeme pokračovať v oslavách, chcem vám povedať niekoľko slov. Vyslovujem vám všetkým bez rozdielu úprimnú vďaku, lebo ste to vy všetci, ktorí ste sa o toto víťazstvo pričinili. Samozrejme vyslovujem aj nesmierne hlbokú sústrasť a vďaku tým rodinám, ktorých otcovia či synovia položili svoj život na oltár vlasti. Oni dali najviac, čo dať mohli za túto slobodu. Národ nesmie na nich nikdy zabudnúť a ja vám sľubujem, že oni budú neustále v mojich modlitbách.“ Potom sa obrátil k Svätoplukovi, vzal do rúk jeho ruku a pokračoval:

„Musím vyjadriť aj nesmiernu vďaku a obdiv Svätoplukovi, lebo aj jeho pričinením dnes oslavujeme tento nevídaný úspech. On dokázal, že má vynikajúci vodcovský talent.“ Potom po krátkej prestávke pokračoval:

„Ja si nesmierne vážim vašu dôveru, ktorú ste mi preukázali. Urobil som, čo bolo v mojich silách, aby som vás nesklamal. To musíte však rozhodnúť vy, či som vás nesklamal. Ja som v prvom rade kňaz, Kristov služobník a teraz sa vrátim znovu k službe Bohu.“ Zodvihol Svätoplukovu ruku a zvolal: „A tu vám predstavujem vášho nového, vynikajúceho kráľa!“

MIROSLAV BIELIK

Nepatrný pohyb po naklonenej rovine

Prvé zastavenie

(Posledná večera v refektári milánskeho kláštora Santa Maria delle Grazie)

Večerný súmrak každodenný
Čí hlas sa zvnútra zasa pýta
Si už na cestu pripravený?
Nie, Majstre, Leonardo da Vinci

Najbližší prichádzajú k stolu
Netušia, iba chlieb a víno
Dávajú podľa sily zvyku
Nevedno, živý obraz, prítmie?

Druhé zastavenie

(Doma pri zemi)

V záhrade tiché vtáctvo
Azda len plaché krídla
Šelestí srdce detstva
Úzkosti divo bije na poplach neznámy zvon

Nepokoj už zasiaty
Dávno klíči a rastie
Nevidno ružu pre tŕnie
„Tŕň sa činí a opanúva ker, chce čísi skon“
R. Lowell

Tretie zastavenie

(Jeruzalem v sne)

Na brázdu vyoranú vo vinici
sudcovia mocní sami nedovidia
Veď sú tu predsa len vinníci,
čo rušia z pokojného spánku

Súd božím slovám ešte nerozumie
svet nemá preložený slovník spásy
Len prenáša si zatiaľ uzlík viny
Z pokolenia na pokolenie

Štvrté zastavenie

(Európa - Amerika)

Vôľa ľudu:
Ježiš - či Barabáš?

Umýva si zas ktosi ruky
Krvavé stopy strácajú sa
bez toho, že by mizlo utrpenie
Slz plná rímska misa

A ruky čisté darmo spína
človeče, ktorý blato miesi
Ja nič, to nie je moja vina!
Pilát v nás stále skryto desí

Piate zastavenie

(So Štefánikom v Bratislave)

Bývajú také trpky žitia
Výsmechom preplnené tváre
Kopnutie len tak do zvieraťa
Živené hriechy starodávne

Aj ty si chcel byť samým kráľom?
Nadarmo protirečíš svetu
Čo na tom: kráľom či básnikom
Koruna tŕnia vije hlavu

Šieste zastavenie

(Rím, Vatikán)

Jedine istý v širom svete
je len kríž samého človeka...
Má všetky štyri strany späté:
ručičky času, čo netiká

Okamih plynie krížom-krážom
Einsteinov relatívny vzorec
Babylonská veža s majákom
Krížne cesty, slepý koniec

Siedme zastavenie

(Tu prinútili istého Šimona z Cyrény, Alexandrovho a Rúfovho otca, ktorý sa tade vracal z poľa, aby mu niesol kríž)

Ťažká je váha ľudskej krivdy
K zemi nás níži, stále skláňa
Aj keď je na dosah útecha,
nečakaj stále len Šimona

Šimonov chrbát zgniavený
ťarchou nového tisícročia
Kto dnes vzýva ukrižovanie
Ľudia, či tí istí vrahovia...

Ôsme zastavenie

(Moskva slzám neverí)

Slzy žien, deň je zas osudný
Žiadna jasná cesta
Nebuďte ustarostení
o zajtrajší deň, deň o seba postará sa

Dosť má deň svojho trápenia
Veríte vy uslzení?
Po toľkých rokoch hľadania,
prichádza deň veľkonočný

Deviate zastavenie

(New York 11. 9. 2001)

„Peklo je stav mysle...“
C. S. Lewis

Pribiť klinom Syna na kríž
Na Golgote zabiť Boha
Mučiareň vlastného ega
Pýcha, zloba, trvanie kríz

Človiečik, to všetko sa týka teba,
čím hnietiš márnotratnosť
A udržuješ blčiaci hnev Kaina
Tak vychádza z pekla v nás iba vojna

A Hospodin urobil Kainovi znak

Desiate zastavenie

(Na vysokých vrchoch týčia sa kríže, na zemských póloch priamky)

Veru, hovorím ti, ešte dnes
budeš so mnou v raji
My dostávame spravodlivú odplatu
za svoje viny,
ale tento neurobil nič zlé - vravíte
Lotor, čo pretrvá jak trpaslík v boji

Lenže kríž - kríže sa týčia
Na vysokých horách bez pohnutia
Na zemských póloch pomyselné priamky
Kto ešte pomyslí na tých na Golgote?

Jedenáste zastavenie

(V údoliach suchých riek Afriky)

Žena, hľa, tvoj syn; Hľa, tvoja matka!
Suchými očami hľadíš na nekonečnú púšť.
A nevyslovíš: Žíznim...,
lebo vieš, že príde živý dážď

Smädní a hladní v údoliach
suchých riek: čakajú na krst
A na hrsť
drobných omrviniek manny,
čo padá len z nebies

Dvanáste zastavenie

(Let po naklonenej rovine)

Do tvojich rúk som odovzdaný
a skryto dúfam, že refrén
Eli, Eli, lama sabachtani?
- nevydýchnem v posledný deň

Teraz však žíznim ukonaný
Horúce dni chladnú v mysli
Neistý je pohyb letmý
Čierna labuť hľadá svoju jeseň

Trináste zastavenie

(Pri ceste do Ázie a Austrálie)

Po živote ostáva kód života
Deoxyribonukleova kyselina
jak Shakespearova dráma
Putujem stále na východ,
blížim, či vzďaľujem sa od mysleného raja

Kód života, vraj rozlúštia raz,
na samom konci sveta
Mudrci v Ázii mi uštipačne vravia:
tu nie je koniec, lež stred, vráť sa hľadať späť

Zatiaľ, vie to náš básnik naspamäť:
„Darí sa vojvodcom
a idú obchody
A pliaga tradična potichu obchodí
glóbus, na ktorom nenájdeš už miesto,
čo nebolo by choré.

Štrnáste zastavenie

(Na obyčajnom poli)

Videla som Pána! Mária z Magdaly,
či vieš, čo si zvolala z radosti?
Ach áno, návšteva z budúcnosti
Z čistých čias bez chvály

A odvtedy chodíme slepí
po krížovom poli
Dookola času skúšky
Nevädza, materina dúška, nezábudky...

Každý je v inom kabáte

Miroslav Bielik:
Nepatrný pohyb
po naklonenej rovine
Vydavateľstvo
Matice slovenskej 2008

Pri čítaní básnickej zbierky Miroslava Bielika Nepatrný pohyb po naklonenej rovine je šťastným rozhodnutím zahĺbiť sa najprv do autorovej záverečnej úvahy o filozofii a bytí poézie, o porozumení záhady básne v oživenom slove. Bielik neusiluje o dodatočnú filozofickú konštrukciu vlastnej poézie. Naznačí iba pretrvávajúce príbuzenstvo poézie a filozofie.

Samotná zbierka je formálne rozdelená do dvanástich kapitol. K poetickým textom autor priradil citáty a odkazy z biblie, z diel filozofov, básnikov, dramatikov a literárnych vedcov, aby nachádzal podobnosť a zhodnosť s vlastnými slovami. Čitateľovi tak umožňuje ocitnúť sa v pomyselnej spoločnosti príbuzných duší. Bielik ich nevyberal s cieľom objasňovať možné protichodné výpovede, ani neporovnáva svoje myšlienkové smerovanie. Tak isto nemožno autorovi pripísať samoúčelnosť tohto rozhodnutia. Jednoducho sa mu podarilo vytvoriť okolo svojich textov zvláštny priestor. V ňom je dovolené pochybovať, váhať, robiť chyby a opakované chyby, ktoré však nevedú k zahanbeniu ani k poníženiu, Skôr k pokore „v nepatrnom pohybe po naklonenej rovine“.

Tretia kapitola Tvár sveta je charakterizovaná Rúfusovým štvorverším: To, čo vie ovečka / o veci navyše, / teplučkou krvou vám / na dvere napíše / a Bielikovým textom: Aj dnes sa potulujú po svete / Annáši a Kaifáši, Herodes a Pilát / podávajú si ruky, akurát/ každý je v inom kabáte. Náznak obety, zrady, odpustenia. Počet textov - zastavení je číselne zhodný s kresťanskou pobožnosťou krížovej cesty. Jej dvojslovné pomenovanie môžeme priradiť k legalizovaným presunutým názvom. Metonymia je vždy obohatením textu. Štrnásť biblických zastavení naznačuje i ohraničenie našej existencie. V konfrontácii s Bielikovými zastaveniami nachádzame svoje prežité: rozhodnutia, váhanie, obetavosť, spoluúčasť i túžbu zanechať po sebe autentickú stopu napríklad v symbolike odtlačku tváre. Väčšina básní v tejto kapitole je geograficky presne ukotvená (Miláno, Jeruzalem, Európa, New York, Bratislava...), v iných sú určením miesta slová: doma, pole ale i názov filmu (Moskva slzám neverí). V siedmom texte figuruje Šimon z Cyrény ako most medzi biblickým a žitým (Aj keď je na dosah útecha, nečakaj stále len na Šimona.) Štrnásť. Ľahučký náznak matematiky akoby zmenšoval chaos. Postupnosť čísel, ich gradácia v Bielikových zastaveniach môžu nabádať k hľadaniu súvislostí a paralel biblického so súčasným I toto môže byť cesta. Nie však jediná.

V poradí ôsma kapitola: Zem na obzore. - Pod oblúkom z názvu Ostrogrúnske úvahy k elégiám R.M. Rilkeho autor zoradil sedem textov. Pozoruhodné je uvažovanie o vlastnej časovej priamke: „Od východu na západ ide čas a život!“, ktorým priamo oslovuje Rilkeho a vytvára tak skutočne - neskutočný spôsob komunikácie s básnikom, ktorého nikdy nemohol osobne stretnúť. (M. Bielik sa narodil 23 rokov po Rilkeho úmrtí.) Duinské elégie (zenit R. tvorby) plynule prechádzajú spomenutými úvahami a dodávajú im zvláštnu literárnu esenciu. Pripomínajú sa geograficky, filozoficky, umelecky. V tejto kapitole nájdeme snáď najviac podnetov a spôsobov, ktoré naznačujú, ako si možno usporiadať svoje vnútro, stíšiť dušu, hoci „neistota rastie ako tmavý večer“.

Desiata kapitola Tajomstvá roviny sa poeticky rozprestiera v krajine návratov k strniskám v detstve, cez „pántiky z dverí od mladosti“ k zavŕšeniu v rovine neba. Básne v tejto časti zbierky naozaj vytvárajú predstavu vodorovnej plochy spravidla určenej tromi bodmi, ktorými môžu byť aj narodenie, žitie a smrť, hoci básnik pripúšťa: „život so smrťou je jeden celok“.

Bielikov Nepatrný pohyb po naklonenej rovine je krokom z územia ľahostajnosti a povrchnosti. Autor chápe vyčerpanosť, slabú vôľu, no odkrýva v človeku jeho schopnosť vymaniť sa z akejsi naučenej bezmocnosti a rezignácie rešpektujúc tvrdenie: „Dosť má deň svojho trápenia“.

ZLATA MATLÁKOVÁ

Minirecenzie

Robert Hakala: Rekviem za Ježiša K.
Bratislava, Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov 2008

Nová zbierka veršov Roberta Hakalu je zložená z dvoch častí. V prvej autor nadväzuje na svoju doterajšiu básnickú tvorbu - prelínajú sa v nej reflexie o živote, záznamy nálad, spomienky, momentky, poetické skice. Lyrický subjekt nepateticky zaznamenáva prežité a precítené, zároveň hodnotí, kladie si otázky a hľadá na ne odpovede.

Druhú časť tvorí básnický cyklus nazvaný tak ako celá zbierka Rekviem za Ježiša K. Básnik sa v ňom nekonvenčným a osobitým spôsobom vyrovnáva s niektorými tradičnými témami. Biblické postavy, udalosti a motívy sa tu stávajú súčasťou života súčasníka, akoby čas nehral úlohu, sú spájané a konfrontované s postojmi človeka žijúceho tu a teraz.

Zbierka má trochu provokujúci názov, treba však povedať, že autor pristupuje k zvolenej tematike bez znesväcovania, ako aj bez prílišného sentimentu. Jazykom a spôsobom myslenia našej doby spracováva vážne otázky o živote a hľadaní jeho zmyslu. Vytvoril tak plnokrvnú umeleckú výpoveď, v ktorej nachádzame i toto mnohovýznamné vyznanie: „... slovo Božie som si vážil viac ako perfektne napísanú báseň.“

Odfotografovať odchod odinakiaľ
Nový Sad, Hlas ľudu 2008

Antológia Odfotografovať odchod odinakiaľ je výberom z poézie uverejňovanej v mládežníckom časopise Vzlet. Tento slovenský časopis vychádza vo Vojvodine (Srbsko) od roku 1970. A už od svojho vzniku dáva v rubrike Rozlety priestor začínajúcim autorom, čím pozitívne ovplyvňuje vývin slovenskej literatúry na Dolnej zemi.

Výber zachytáva básne z rokov 1970 - 2004. Zostavovateľ Víťazoslav Hronec doň zaradil verše viac i menej talentovaných autorov - niektorí z nich sa stali uznávanými básnikmi, niektorí po mladistvom tvorivom vzplanutí už viac nepísali. V obsažnom predslove zostavovateľ okrem iného píše: „Táto antológia je zostrojená preto, aby poézia vojvodinských Slovákov bola lepšie pochopená ako vysoko štruktúrovaný celok, časti ktorého sú medzi sebou vzájomnostne prepojené a podmienené.“

Tento zborník má skôr dokumentačnú ako umeleckú hodnotu. Je však dobrým svedectvom - vypovedá o prirodzenom základe a azda aj životaschopnosti slovenskej vojvodinskej literatúry. Úsilie mnohých vytvára nevyhnutné tvorivé podhubie, z ktorého vyrastá celková podoba našej národnej kultúry.

Kolektív autorov:
Slovník slovenských spisovateľov 20. storočia
Bratislava - Martin,
LIC a SNK 2008

Slovník slovenských spisovateľov 20. Storočia je prístupný kultúrnej verejnosti už v druhom upravenom a rozšírenom vydaní, doplnenom navyše stručnými profilmi spisovateľov, ktorí vstúpili do literatúry v prvej dekáde tohto storočia. V kvantitatívnom vyjadrení to znamená asi 50 strán navyše. Druhé vydanie má teda úctyhodných 576 strán väčšieho formátu.

Je zrejmé, že dnes nie je ľahké sumarizovať a hodnotiť prejavy literárneho života - máme desiatky vydavateľstiev, knihy sú vydávané všelikde a všelijako, pričom ich distribúcia či reálna dostupnosť býva problematická. Autori takéhoto slovníka musia mať dostatok invencie a hádam aj odvahy, aby mohli vytvoriť komplexné a zároveň hodnoverné, hodnotovo vyvážené dielo. Napriek nespochybňovanému úsiliu zostavovateľov niektoré mená v slovníku chýbajú, naproti tomu o niektorých sa píše zveličene, čo poukazuje nie na skutočnú úroveň tvorby, ale skôr na schopnosť ich sebaprezentácie.

Napriek spomínaným drobným výhradám ide o záslužný a vcelku vydarený vydavateľský počin. Slovník obsahuje údaje o významných i menej významných spisovateľoch, o exilových autoroch aj o spisovateľoch slovenských enkláv v zahraničí. Zachytáva široké spektrum prejavov literárneho života a dopĺňa naše poznanie kultúrneho diania.

JÁN MARŠÁLEK

Za Michalom Otčenášom

Prof. PhDr. Michal Otčenáš, CSc., (17. 4. 1956 Palúdzka - 5. 4. 2009 Prešov) bol sviatočným básnikom v najlepšom zmysle tohto pojmu. Plne sa naňho vzťahujú pamätné slová Ivana Kraska v legendárnej básni Kritika: „Blahoslavení sú, ktorí hovorili a nepovedali viac, než povedať mohli vo dňoch sviatočných.“ Po debute Strminy (1983) s odstupom dvoch desaťročí, počas ktorých vydal viacero závažných vedeckých diel, vrátane Periodizácie svetových a slovenských dejín, vydal ďalšiu knižnú kolekciou pozoruhodných lyrických výpovedí s charakteristických názvom Štrbské srdce.

Básnik ako správny historik bol srdcom zakorenený predovšetkým v tradícii a v rodisku, o čom svedčia nielen názvy jeho poetických kníh, ale aj skutočnosť, že bol jasnou a otvorenou hlavou moderného vedca doma vysoko v útrobách hviezdnatého neba, v ktorom je popri „Mesiaci, ktorý visí ako zvon“; popri náboženských symboloch, Boha, anjelov, duší predkov a vôbec duší dobrých ľudí dosť miesta pre lietadlá, umelé družice a „geometriu Veľkého voza“.

K stáliciam autorovho vesmíru patria prírodné živly, ale aj atribúty civilizačného vývoja a ohniská jeho intímneho pocitového zemepisu. A tak okrem zeme, vody, ohňa a vzduchu sa v molekulách autorových básní mihne aj motív klonovania; okrem chrámového organu v básnickej metafore zaznie aj klávesnica počítača; okrem studní, jazier, búrok, jaskýň a zaniknutých osád sa v autorovej obrazotvornosti pretavujú aj inšpirácie mestským prostredím - počnúc Prešovom, Bardejovom či Liptovským Mikulášom cez Piešťany, Prahu, Kyjev, Debrecín, Petrohradskú Ermitáž až po newyorský Manhattan.

Viacero autorových básní je explicitne dedikovaných - rodičom, deťom, manželke, slovenským literárnym a duchovným autoritám Albínovi Brunovskému, Miroslavovi Válkovi, Milanovi Rúfusovi, Maši Haľamovej, Pavlovi Tomkovi, Ladislavovi Šimonovi, výtvarným dielam Kristíny Hargašovej, Andreja Smoláka, americkému básnikovi Robinsonovi Jeffersovi a odkazu ďalších významných osobností. Básnik implicitne vzdal hold aj Luigimu Pirandellovi, autorovi diela Šesť postáv hľadá autora: „Hľadal som básničku - / a mňa našla ONA.“

Autor nevdojak potvrdil, že nielen on, ale aj súčasná poézia ako celok sa zaobídu bez ťažkopádnych metafor, postmoderného hluku a nezáväzného rečnenia: „Zosrieňuje sa čosi v nás / a búcha ako otvorené vrátka / vo vetre.“

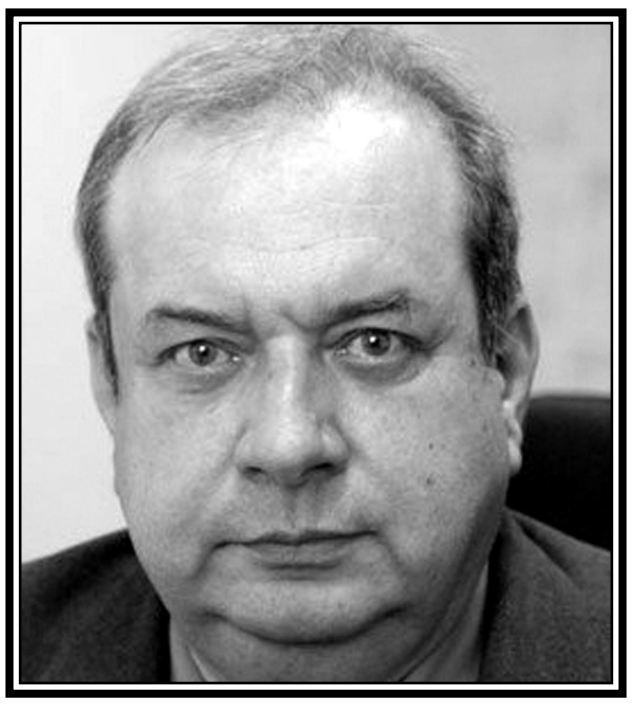

Michal Otčenáš svoj autentický vzťah k rodným Tatrám, ktoré preňho neboli len atraktívnou turistickou destináciou, ale skutočnou základnou životnou konštantou, dokázal vyjadriť neobyčajne aktuálnym jazykom a najmä naozaj lyricky efektívnou rečou, čo dokázal hoci aj zdanlivo jednoduchým a celkom samozrejmým dvojverším: „kameň tu ostáva / na kameni.“

Osciláciu a napätie medzi tradíciou a modernitou prezentuje aj šikovná elipsa, ktorá skracuje na minimum vzdialenosť dôverne známeho sveta televíznych obrazoviek a ešte dôvernejšie známeho sveta videného cez okná drevenic: „V sklách sa prestalo zrniť.“

V básnikových očiach sa drevo „Na kolísky, / na šibenice, / na rakvy / i na kríže...“, ale predovšetkým na drevenice, v ktorých sa čakávala viera, nádej a láska, mení na pracovité i po vlastnej smrti, keď neúnavný smrek pracuje takmer ďalších sto rokov po zotnutí. V Predjarí nad Sázavou zasa starý mlyn dokáže iné alchymisticky zázračné premeny: „Voda v ňom / zdrevenela, spráchnivela / a zmizla.“ Suverénny básnik videl svet naozaj originálne: „Ryby sa oddeľujú od rieky.“

Napriek prenikavej a sugestívnej analýze bolesti a ľudského utrpenia je Michal Otčenáš predovšetkým básnikom radosti zo života, preto hovorí o smrti: „je však neustále / druhá... // Až po živote.“ V jeho básnickej búrke: „obloha vracia oheň zemi / a prudko hádže lesklú dýku.“ Svoj plebejský, ale aj sofistikovaný naturel exponoval vo veršoch: „Koníčky pod sedlom, / zapnuté do roboty, / naposledy dávajte / maty / kráľom.“ Ako moderný skeptik si dobre uvedomoval, že „Najkrajšie / piesne sú nezaspievané, / najlepšie / básne sú nenapísané...“

Michal Otčenáš popri určitej dávke zádumčivosti i trudnomyseľnosti vedel brilantne inštrumentovať aj sklon k subtílnym, odľahčujúcim a zmysluplným slovným hrám - napríklad v Bardejovskej jeseni: „Na tvrdom námestí / je stredoveko mäkko.“; alebo inde: „Víno v hrdle. / Voda v kolenách.“

Básnik žil v krajine, kde sníval svoje „načasované sny“, kde znie „chlebový zvon“ a vládne „teplo / po ľudskej ruke“, kde vojaci vedia, že „bude nasledovať povel. // Alebo mlčanie?“ Tieto naliehavé proroctvá priniesol tým, ktorým stačí veci naznačiť, ktorí si podobne ako on vedia prečítať na oblohe, vo vlastnej dlani, na vrchole Kriváňa, v korunách stromov či riave jarných vôd mihotajúce sa posolstvo: „A rozsudok krajiny, / podpísaný orlím brkom, / ešte nestratil platnosť.“

Posledná rozlúčka s básnikom, historikom a podpredsedom Spolku slovenských spisovateľov prof. Michalom Otčenášom bude v Prešove na hlavnom cintoríne vo štvrtok 9. 4. 2009 o 11.00 h.

Česť jeho pamiatke.

PAVOL JANÍK
tajomník
Spolku slovenských spisovateľov

Kniha o Liptovskom Mikuláši

Ferdinand Uličný (zost.).: Liptovský Mikuláš.
Bratislava CREDO, 2006

Liptovský Mikuláš - publikácia so strohým názvom - bola vydaná pri príležitosti 720. výročia najstaršej zachovanej písomnej zmienky o obci. Podnet k napísaniu dejín Liptovského Mikuláša vyšiel od samotných Mikulášanov a bol tlmočený vtedajším primátorom mesta MUDr. Alexandrom Slafkovským. A tak sa preklenulo takmer štyridsaťročné obdobie ticha, veď naposledy vyšla kniha venujúca sa dejinám Liptovského Mikuláša v roku 1968.

Kolektív autorov pod vedením prof. PhDr. Ferdinanda Uličného, DrSc. sa zhostil neľahkej úlohy - predstaviť čitateľovi dejiny Liptovského Mikuláša od jeho počiatkov do polovice 20. storočia a priblížiť nám život 30 generácií jeho obyvateľov.

Publikácia je určená širokej verejnosti, no zároveň môže poslúžiť ako odrazový mostík pre bádanie nejedného vedca - veď poctivý dlhoročný archívny výskum, ktorý vzniku publikácie predchádzal a prehľad staršej literatúry je dobre zdokumentovaný v bohatom poznámkovom aparáte v každej kapitole.

Takmer 300-stranová publikácia je hojne zásobená ilustráciami - pôvodnými dobovými fotografiami a fotografiami vybraných archívnych dokumentov a rozličnými prehľadnými tabuľkami. Zostavovateľ nezabudol ani na čitateľov - cudzincov a tak sa do záveru knihy dostalo resumé v anglickom, francúzskom, maďarskom a poľskom jazyku.

Obdobie od vzniku Liptovského Mikuláša do prvej polovice 19. storočia spracoval prof. F. Uličný. Na základe archívneho výskumu, zemepisnej polohy sídlisk, lingvistického rozboru a poznatkov z dejín umenia nám autor predstavuje Liptov v 11. - 12. storočí a potom sa venuje vzniku sídla. Po predstavení širšieho regionálneho politického, vojenského a právneho kontextu nás autor vovedie do všedných dní starých Mikulášanov - zastavíme sa na stredovekých trhoch a jarmokoch, nakukneme do dielničiek cechových remeselníkov, neobídeme ani mlyn, krčmu a hostinec, kúpele, špitál, či samotnú radnicu. Dozvieme sa všeličo o sociálnej príslušnosti Mikulášanov v minulosti, o ich povinnostiach voči vrchnosti, i ich školách a vzdelanosti. Spolu s autorom sledujeme vývoj samosprávy mestečka a urbanistické zmeny, ktorými prechádzalo. Zoznámime sa s meštianskymi rodmi, autor nás nechá nazrieť do ich domácností. Svoje miesto si našla pre našu historiografiu i tak nevšedná téma ako klebety, zvady, nadávky a bitky v minulosti, o ktorých svedectvá doteraz skrývali archívy.

Dejiny Liptovského Mikuláša od polovice 19. storočia do polovice 20. storočia spracúval širší kolektív autorov - historikov i odborných pracovníkov z iných vedných odborov.

Peter Vítek a Slávko Churý sú autormi viacerých kapitol. Spoločne sa venovali problému hospodárskeho vývoja Mikuláša, v rámci ktorého sa zamerali na priemyselnú výrobu a obchod, liehovarníctvo, služby a bankovníctvo. Takisto sú autormi kapitol o politickom, správnom, právnom, urbanistickom a demografickom vývoji Mikuláša, o školstve, archíve a o živelných pohromách, ktoré mesto v skúmanom časovom období postihli.

Čo Mikulášania jedávali, ako stolovali a aké boli ich stravovacie zvyklosti vo všedný deň, na sviatky, či na hostinách alebo na výlete do prírody zaujímavým spôsobom opisuje Ľubica Rybárska.

Náboženskému životu Mikulášanov v polovici 19. až v polovici 20. storočia sa venujú tri autorky - činnosť predstaviteľov evanjelického zboru mapuje Daniela Fiačanová, rímsko-katolíckej farnosti sa venovala Iveta Blažeková a o židovskom spoločenstve v Mikuláši písala Katarína Hradská.

Spolkom, ako inštitúciám so širokými kultúrnymi, vzdelávacími a charitatívnymi aktivitami sa vo svojom príspevku venuje Zuzana Vaceková. Autorka poukazuje na trend narastajúcej konfesionálnej a politickej diferenciácie v dejinách mikulášskych spolkov a na vedúcu úlohu jednotlivcov pri hodnotení činnosti spolkov.

Traja autori mapujú na pozadí politicko-spoločenského vývoja život troch významných kultúrnych inštitúcií - Anna Šmelková oboznamuje čitateľov s mikulášskymi knižnicami, Marcel Lalkovič píše o múzeách a Zuzana Gažíková sa venuje Galérii Petra Michala Bohúňa.

Na fakt, že Liptovský Mikuláš v 19. storočí ako centrum národnoobrodeneckých aktivít nadobúda významné postavenie v kontexte slovenského umenia, reagujú autori Vladimír Petrík, ktorý sa venuje mikulášskym literátom, Karol Maliňák píšúci o výtvarníkoch, Naďa Gilániová zmapovala mikulášske divadlo a Mária Kubíková sa venovala dejinám hudby a spevu v Mikuláši.

Na záver publikácie sa dostali kapitoly venujúce sa masovej kultúre obyvateľov Mikuláša - Mária Kubíková píše o význame kina a Ivan Bubelíni, Karol Špánik a Ivan Piaček sa rozhodli predstaviť bohaté športové aktivity, ktorým sa Mikulášania vo svojom voľnom čase venovali.

V publikácii treba vyzdvihnúť jej široký záber - okrem tradičných politicko-vojenských a ekonomických tém sa do tejto knihy dostali aj náboženské dejiny, či rozmanité témy z dejín všednodennosti, ktoré naznačujú tendenciu priblížiť sa modernej svetovej historiografii. Autori mysleli i na pomerne rozmanité obecenstvo - určite nielen na mikulášskych patriotov, ktorí napísanie a vydanie knihy iniciovali, ale aj na laickú i odbornú verejnosť mimo kruhov obce.

Ostáva nám len dúfať, že podobných publikácií o našich mestách bude viac, že sa nájdu iniciátori, ktorí podporia vedu, kreatívni, podnetní a trpezliví zostavovatelia a autori, ktorí sa odvážne pustia do nových tém, novými metódami sa chopia tých tradičných a možno tak opäť rozšíria rady i horizonty čitateľov.

SLÁVKA OTČENÁŠOVÁ

AKO DLHO EŠTE?!

DARINA VERGESOVÁ

Máme svoj zvrchovaný štát, ale dôsledky z čias spoločného štátu s Maďarmi, hlavne z dvoch posledných storočí, pociťujeme dodnes. Tí sa s rozpadom štátu, v ktorom niekedy „hrali prvé husle“, dosiaľ nevysporiadali. Nastoľujú otázku zmeny hraníc vo svoj prospech, raz otvorene, inokedy skryte, o to však nebezpečnejšie. Mnohí z nás mávnu iba rukou nad tým, to sa ma netýka, čo ma potom. Nech si robia čo chcú, akosi bolo, akosi aj bude. Iní si zasa povedia, nič sa nemôže stať, sme predsa v EÚ, v NATO a naše hranice sú zaručené medzinárodnými zmluvami. Tí opatrnejší nabádajú k ostražitosti. Nespoliehajú sa ani na členstvo v EÚ či v NATO, ani na rôzne zmluvy. Pozorujú, ako budapeštianske filiálky v Karpatskom oblúku neoddychujú, s napätím všetkých síl usporadúvajú rôzne medzinárodné „vedecké“ konferencie a zakladajú komisie za účelom vypracovania plánov na autonómie. Domyslia si aj, prečo Svetový zväz Maďarov už v roku 2000 navrhol, aby Maďarsko malo dvojkomorový parlament, v ktorého senáte hornej komory by boli zastúpené aj maďarské menšiny spoza hraníc.

Zaujímavé bolo pozorovať reakciu Budapešti a ich filiálok v okolitých štátoch, najmä tej na území Slovenska, po náletoch NATO na srbskú zem. Už si mädlili ruky - na čo majú právo Albánci v Srbsku, na to majú právo aj Maďari na Slovensku. Medzitým dostali kosovskí Albánci na veľký nátlak EÚ vlastý štát. Na historickom území Srbska. Albánci majú teraz dva štáty na výber. Keď sa im nepáči v Albánsku, majú otvorené dvere do Kosova. A keď sa im zapáči, spoja obidva štáty spolu a veľké Albánsko je na svete. Čo tam po akýchsi zmluvách! S požehnaním USA a EÚ všetko ide.

Cieľom SMK nie je založiť si na Slovensku svoj štát. Ona chce pripojenie k Maďarsku, prípadne najskôr dostať autonómiu a pripojenie k Maďarsku by potom bolo maličkosťou. O tomto sa v médiach nehovorí, ale na Ficu a jeho vládu[1] sa hromží, kde sa len dá. Pripomína to časy Mečiara, keď predstavitelia SMK behali s vtedajšou opozíciou po svete, objednávali demarše, ohovárali Slovensko a cielene produkovali škandály, aféry a kauzy miesto toho, aby priložili aspoň pol prsta k dielu. Behajúca opozícia si vybehala voľby 1998 a za „spoluprácu“ zobrala SMK do vlády a dala jej kľúčové posty. Skôr než sa filiálka Budapešti usadila na piedestáli moci, písala knihy o útlaku Maďarov na Slovensku. Knihy vychádzali po anglicky, aby sa o ich utrpení dozvedel celý svet. Aby mohli prežiť, musia vraj dostať sebaurčenie.

„SYMPAŤÁK“ BUGÁR

Predstavitelia SMK sú mazaní. Do prvého šíku vyšlú svojich extrémistov, povedzme M. Duraya a v zátiší pracujú tzv. „umiernení“, napr. „sympaťák“ Béla Bugár, muž dvoch tvárí, požívajúci veľkú dôveru medzi Slovákmi, ktorými pohŕda a títo to ani len nebadajú. Ba dokonca ho aj volia! Niekdajšia poslankyňa SNS v bývalom Federálnom zhromazdení spomína, ako počas prestávky rokovania sa B. Bugár pristavil pri skupine SNS so slovami „Len sa nenaparujte, Slováčikovia! Raz vás s našimi spojencami tak zatlačíme do stredu Slovenska, že budete takíto maličkí“! Akí maličkí budú, ukázal im názorne medzieročku takmer zanedbateľnú medzi palcom a ukazovákom pravej ruky (SNN, 16. 3. 1999).

Po voľbách 2006, keď bolo zrejmé, že SMK sa do vládnej koalície nedostane, vyzýval Bugár v Budapesti , aby k údajnej protimaďarskej vlne na Slovensku zaujala vážne stanovisko EÚ, Rada Európy a dokonca aj NATO. Vyhrážal sa, že SMK bude monitorovať kroky vlády v oblasti ochrany práv národnostných menšín na južnom Slovensku a bude pozorne sledovať personálne zmeny na úradoch štátnej správy. V prípade ich odvolania z funkcií, SMK im poskytne právnu pomoc. O každom protimenšinovom postupe chcel Bugár informovať zahraničie. Bugár a spol. si uzurpujú právo hovoriť za všetky národnostné menšiny. Že na to právo nemajú, zdôrazňujú aj karpatskí Nemci a dištancujú sa od nich. Dokonca im vyčítajú využívanie všetkých národnostných menšín pre vlastné politické ciele. Podľa nich maďarská menšina mala v minulosti a má aj dnes svoje práva vysoko nad úrovňou európskeho štandardu.[2]

Zaujímavé je, ako si Bugár predstavuje spolunažívanie Maďarov na Slovensku so Slovákmi. Zalistujme si v jeho knihe „Žijem v takej krajine“[3]. Oháňa sa v nej kresťanstvom, pasuje sa za veľkého kresťana, pre ktorého na rozdiel od jeho slovenských kresťanskodemokratických priateľov je mimoriadne dôležitý vraj duch ekumenizmu. Bugár ostro odmieta názov maďarská národnostná menšina, lebo Maďari sú národnou, a nie národnostnou menšinou. Jeho slovenskí kolegovia, ktorí hovoria o maďarskej národnostnej menšine, sú vraj na nevyspelom stupni vývoja, ktorý je charakteristický pre éru vzdoru. (Bugár str. 26 spomenutej knihy) Nespokojný je aj so Slovenskou ústavou, lebo uprednostňuje kolektívnu identitu väčšinového národa, čiže Slováci si dovolili sa deklarovať ako národný štát. Bugár by rád videl Slovensko ako štát Slovákov a Maďarov. Na druhej strane kniha je plná Bugárových vyznaní jeho maďarskosti, ktorou nemohlo otriasť nikdy nič, čo on považuje za obrovský dar osudu. (Bugár str. 22 spomenutej knihy) S hrdosťou uvádza, že Maďari na Slovensku si ako celok v plnej miere zachovali a stále zachovávajú svoje maďarské povedomie. Avšak ktovie, ako by dopadlo pátranie po jeho predkoch, pretože dnes už dobre vieme, že dnešní Maďari sú potomkovia hlavne Slovákov a tiež Chorvátov a Srbov (pozri napríklad priezviská Tóth, Horváth či Rácz).

Bugár nemá rád špeciálne SNS a mečiarovcov. Po prevzatí vlády mečiarovcami zavládla v krajine vraj arogancia, politická nečestnosť, nacionalizmus (akože ináč - ten slovenský), chaotický, zmätený hodnotový systém (Bugár str. 35 spomenutej knihy) a fungujúca mašinéria mečiarovho despotizmu, ktorej dôsledky pociťujú menšiny na Slovensku vraj dodnes. Neodpustiteľnej chyby sa však mečiarovské zriadenie dopustilo tým, že „hlásalo suverenitu národného štátu, národnej nezávislosti a národnej slobody“ (Bugár na str. 69 spomenutej knihy). Bez kritiky sa neobídu ani proslovensky orientovaní novinári. Ich zmýšľanie bolo, pokiaľ sa neobjavil Mečiar, vraj proeurópske, potom však vniesli do verejných diskusií agresivitu a urážlivú atmosféru.

Celou knihou sa tiahne 4. júl 2001, keď Národná rada Slovenskej republiky hlasovala o vládnom návrhu zákona o verejnej správe, ktorý mal Slovensko rozdeliť na 12 vyšších územných celkov (VÚC). Bugár a spol. chceli také rozdelenie vyšších územných celkov, v „ktorých bude obyvateľstvo maďarskej národnosti tvoriť relatívnu alebo absolútnu väčšinu, a popri slovenčine sa úradným jazykom stane aj maďarčina“. (Bugár na str. 56 spomenutej knihy)[4]. Väčšinu slovenských poslancov však „osvietil Duch Svätý“ a podporili zachovanie ôsmich VÚC, čím sa predišlo rozparcelovaniu a destabilizácii Slovenska. SMK tento výsledok neočakávala. Zasiahol ju ako blesk z jasného neba. Bugár sa k nemu, ako som už spomenula, vo svojej knihe neustále vracia. Tým, ktorí predišli rozparcelovaniu Slovenska, Bugár odkazuje, že podporili „zachovanie ôsmich VÚC, ktoré vznikli na základe arogantne protidemokratických princípov mečiarovho ducha“ (Bugár str. 155 spomenutej knihy). Píše, že „národný (t. j. slovenský - D. V.) totalitarizmus sa svojou podstatou nelíši od totalitarizmu komunistického“ (Bugár str. 145 spomenutej knihy) a pod. Maďarčinu ako úradný (teda štátny) jazyk žiada Bugár a spol. aj v tých vyšších územných celkoch, kde počet Maďarov dosahuje 20 percent[5]. Béla Bugár sa nevzdáva. Veľkú možnosť dosiahnuť „maďarské“ regióny na území Slovenska vidí v rámci Európskej únie (Bugár na str. 55 spomenutej knihy).

Je nepochopiteľné, ako mohol človek, ktorý takto zmýšľa o Slovákoch, uráža a ohovára ich, dve volebné obdobia byť predstaviteľom štátnej moci. „Sympaťák“ Bugár popiera dejiny Slovákov, ich kultúru. Vraj kultúru im priniesli Maďari a mohli ju rozvíjať plne až v časoch Rakúska-Uhorska. Tvrdí (sic!), keby nie kráľa Štefana, tak by sa Slovensko nebolo dostalo pod vplyv kresťanstva, nebolo by súčasťou západnej civilizácie (Bugár str. 93 spomenutej knihy). O Cyrilovi a Metodovi a o Zalavári, ktorý bol ešte pred príchodom Maďarov strediskom staroslovenskej kultúry, nepadlo ani slovíčko. Zato je kniha plná lží o akýchsi krivdách voči príslušníkom maďarskej menšiny od roku 1918 až podnes.

Veľa pozitívneho sa kadekde popísalo o maďarskom národnostnom zákone z roku 1993. Podľa tohto zákona majú menšiny v Maďarsku napríklad právo na parlamentné zastúpenie, kultúrnu autonómiu atď., atď. Nič z toho sa dosiaľ nerealizovalo. Budapešť vydala tento zákon za účelom vydierania svojich susedov, aby oni tieto práva dali tiež maďarskej menšine. Týmto zákonom sa oháňa aj Bugár v spomínanej knihe. Zamlčuje však, že spomínaný zákon ako všetky zákony predtým, nevynímajúc ani časy Uhorska, zostal len na papieri. A vôbec, aj keby menšiny v Maďarsku dostali kultúrne autonómie, tak by sa (okrem Rómov) sotva pozviechali. Maďari menšiny takmer zlikvidovali. Áno, aj fyzicky![6]. Na druhej strane mali Maďari na Slovensku dokonca výhody z toho, že patrili k národnostnej menšine[7], nemuseli kilometre dochádzať do maďarskej školy, ako slovenské deti do slovenskej.

Nikto nikdy nebol diskriminovaný kvôli tomu, že sa hlásil k maďarskej národnosti[8]. Maďari na Slovensku majú všetky predpoklady na to, aby boli spokojní. O ich nespokojnosť a roztržky medzi väčšinovým národom sa stará Budapešť. Všetky vlády v Maďarsku bez ohľadu na politickú orientáciu sa od Trianonu[9] usilujú aspoň časť Slovenska pripojiť k Maďarsku. Svoju rozpínavú politiku vsadili na svoje menšiny v okolitých štátoch reintegráciou všetkých Maďarov. Pod rúškom starostlivosti o nich raz vymyslia taký zákon, inokedy dajaký iný. Keď tieto neprejdú, nastolia iné problémy, napr. kultúrnu alebo územnú autonómiu. Je to seriál na pokračovanie sprevádzaný vysokými sumami peňazí do Sedmohradska, do Vojvodiny, na južné Slovensko. Každý ústretový krok voči Budapešti má za následok nové požiadavky. Raz je to župa alebo kraj s väčšinou maďarského obyvateľstva, či už v podobe tzv. komárňanskej alebo šamorínskej župy, zrušením Benešových dekrétov, nárokov na tzv. neidentifikovateľnú pôdu a pod. Budapešť permanentne vyrába nepokoje voči ústupčivým obetiam. Hlavnou z nich je bezpochyby Slovensko. Všetky medzinárodné vplyvné fóra pritom pravidelne informuje o ťažkej diskrimácii a násilí voči Maďarom na „zabratých územiach“, najmä na Slovensku. Takto Budapešť predstiera, že je prinútená nastoliť otázku hraníc „mierovým spôsobom“. A vskutku maďarská strana neustále hovorí o mierovom spôsobe zrušenia hraníc určených Trianonom, bez krviprelievania, v príhodnom okamihu vyplývajúcom zo svetových politických procesov. Maďarská strana podpíše síce takú alebo onakú zmluvu so svojimi susedmi o dobrom spolunažívaní, neprikladá im však žiadnu váhu. Jej jediným cieľom je revízia hraníc. Minister zahraničia Maďarskej republky L. Kovács sa napr. vyjadril, že podpísaním rámcovej zmluvy so susednými štátmi sa Maďarsko nevzdáva možnosti mierovej zmeny hraníc. V duchu viedenskej konvencie sa podľa neho totiž dajú všetky medzinárodné zmluvy prehodnotiť, ak sa zásadným spôsobom zmenia podmienky (Györ 21. 9. 1994). Poslanec Národnej rady SR M. Duray považuje „nemeniteľnosť hraníc“ za neprijateľnú“ (Népszava 6. 1. 1995) a poslanec Národnej rady SR I. Pásztor tvrdí, že „... v tejto republike žijú dva národy - slovenský a časť maďarského národa. Slovenský národ 1. januára 1993 získal svoje sebaurčovacie právo na svojom území, pričom v Slovenskej republike na svojej rodnej zemi žijúcej maďarskej komunite sa toto nepodarilo“. A. Gönz svojho času vo funkcii prezidenta Maďarskej republiky na adresu Maďarov žijúcich na Slovensku a v Rumunsku povedal: „Našou úlohou je vstup do Európskej únie. Potom, až bude Maďarsko silné, vám budeme môcť pomôcť“. Veľmi jasne sa k tomu vyjadril podpredseda maďarského parlamentu S. Kávassy: „Je mojím svätým presvedčením, že Maďarsko je tam, kde žijú Maďari“. Podobne sa vyjadruje bývalý štátny tajomník pre maďarské menšiny v zahraničí Cs. Tabajdi. On nepokladá Maďarov v zahraničí za integrálnu súčasť štátu, v ktorom žijú, ani za etnickú menšinu, ale za časť „rozdeleného maďarského národa“. Dnes sedí Cs. Tabajdi v Európskom parlamente a Slovensko musí neustále čeliť jeho útokom a jeho súkmeňovcov. Budapešť prostredníctvom svojej filiálky - SMK - „kolíkuje“, po čom od Trianonu tak baží. Inštaluje rôzne sochy, napr. Esterházyho, ktorý bol tesne pred Viedenskou arbitrážou v Ríme a tam talianskemu ministrovi zahraničných vecí Cianovi radil, čo zobrať zo slovenského územia v prospech Maďarska, aby Slovensko nebolo životaschopné. Podobnými „Esterháziovcami“ Maďari obšťastňujú celé Slovensko[10], stavajú pamätníky symbolu stepného vtáka turula a Slováci si nemôžu na svojom vlastnom území postaviť ani len súsošie Sv. Cyrila a Metoda, lebo maďarská menšina im to nedovolí. Čo keby sa tak všetky sochy turulov a maďarských hrdinov na Slovensku nahradili symbolmi, ktoré sú úzko späté a neodmysliteľné pre naše vlastné dejiny? Na báze dejín by sa totiž malo tvrdo a rázne zakročiť a Maďarom na našom území nedovoliť stavať pomníky svojich hrdinov, ktorí boli zväčša vrahmi a utláčateľmi Slovákov. V opačnom prípade do toho treba involvovať haagsky súdny dvor a iné inštitúcie. Nie je totiž známe, aby si nejaký štát staval pomníky svojich triumfátorov na území iného štátu.

„HISTORICKÉ“ NÁZVY

Aby Maďari vyvolali dojem, že Slováci nežijú na vlastnom území, ale na území Maďarska, oprašujú názvy bývalého Uhorska, demonštrujúc takto údajne „historické právo“ na tzv. Felvidék. Bolože to kriku, keď slovenské školy s maďarským vyučovacím jazykom dostali koncom roka 2008 učebnice vlastivedy pre 4. ročník a dejepisné čítanky pre 9. ročník základných škôl, v ktorých na prvom mieste bol uvedený slovenský názov a ten „historický“, teda maďarský, až za ním v zátvorke a v ďalšom nasledovali iba slovenské názvy. Predstavitelia SMK okamžite spustili krik, že tieto učebnice budú bojkotovať, že sa obrátia na všemožné mocné inštitúcie. Ozvala sa aj šéfka maďarskej diplomacie Kinga Gönczová, že Maďarom na Slovensku sa okrajujú ich práva. Poslanec za Slovenskú republiku Duka Zolyomi sa sťažuje v Európskom parlamente, že Maďarom na Slovensku sa zabraňuje používať „historické“ názvy. Rozhorčujú sa aj P. Csaky aj B. Bugár, ku ktorým sa pridávajú J. Berényi, M. Leško, na historika sa hrajúci P. Morvay, dokonca aj I. Radičová, ktorá by sa tak rada stala prezidentkou Slovenskej republiky a nechýba ani veľká „slovenská“ osobnosť M. Kusý[11]. Do učebnicovej hystérie sa zapojili aj médiá na Slovensku: SME, Pravda, Plus 7 dní, Joj, TA3, Markíza…[12] a tak všetci svorne presadzovali predtrianonské pomery, známe tou najsurovejšou maďarizáciou.

Akéže „historické“ názvy, ktorými sa tak oháňajú Csaky, Bugár a spol? Keď sú tie maďarské historické, tak slovenské sú prahistorické. V čase, keď starí Maďari jazdili po stepiach medzi Volgou a Uralom a viedli kočovnícko-lúpežný život, starí Slováci boli usadlým národom nielen na tom území, kde sú aj dnes, ale ich usadlosti siahali až do vnútrozemia dnešného Maďarska, ba dokonca do rumunského Bihoru, čo dosvedčuje aj toponymia: Maďarský Balaton je zo staroslovenského „boloto“, čiže blato (Blatenské alebo Blatné jazero, príp. Blatno), podobne maďarský Visegrad, ktorý si zachoval starú pôvodnú slovanskú formu dodnes. V dnešnej slovenčine má tvar „Vyšehrad“, ďalej maďarská puszta je z nášho „pusto“, teda pustý, prázdny. Takto by sme mohlo pokračovať ešte dlho … No, a o historickom názve „Krasnahorka“ už pomlčíme. Neodškriepiteľným faktom je, že slovenčina slúžila Maďarom ako rezervoár pre pomenovania vecí každodenného života, ktoré kočovný národ nemohol poznať, napr.: okno, hrable, kosa[13]. V tom čase, keď starí Maďari kočovali, mali naši predkovia pevné príbytky, svoje kniežatá a kráľov. Po tom, ako sa Maďari stali susedmi Slovákov, preberali od našich predkov aj pomenovania týkajúce sa panovníckeho dvora: kráľ, palác, jedlo, koláč, pálenka, dvor, če-

ľad a mnohé iné. Podobne pri kresťanskej terminológii, z ktorej mohli Maďari preberať do svojho jazyka, pretože starí Slováci boli už kresťanmi. „Historické“ názvy, ktorými sa oháňa maďarská strana, sú maďarizované slovenské názvy, prípadne umelo vytvorené, najmä v 19. a v 20. storočí[14]. Ťahanice okolo geografických názvov majú svoje pozadie. Maďarská strana má za lubom zniesť zo sveta svedkov starobylých Slovákov. Preto je nepochopiteľné, že slovenská strana sa pri geografickom názvosloví dopustila takej infantilnej ústupčivosti. Asi neprekukla, o čo Maďarom vlastne ide. Prekvapuje aj názor premiéra Fica, že je úplne jedno, či na prvé miesto príde maďarské alebo slovenské pomenovanie. Jedno to nie je. Maďari tu potmehúdsky „kolíkujú“ to, o čo majú záujem. To nie je náhoda, že sa v zahraničnej tlači píše, že Maďari dali Slovákom k dispozícii svoje územie a teda majú právo pýtať svoje územie späť, a už o to viac, keď Slováci utláčajú časť ich národa na vlastnom (t. j. maďarskom) území. Prameňom takýchto a podobných informácií je náš južný sused, ktorý sa snaží na svoju stranu získať zahraničnú verejnosť.

Najvyšší čas je aj, aby sa rázne zakročilo aj proti používaniu termínu

Felvidék

Po rozpade Rakúska-Uhorska Slovensko vstúpilo do nového československého štátu ako osobitný geografický celok s presne určenými hranicami. Tým stratilo používanie názvu „Felvidék“ (Horná zem) pre dnešné Slovensko opodstatnenie. Maďari ho začali používať najmä po tom, čo sa Slovensko stalo suverénnym štátom (a Budapešť začala poškuľovať po ňom). Za týmto názvom sa skrýva kontinuita neexistujúceho Uhorska, teda Veľkomaďarska. Maďari považujú Slovensko ešte stále za geopolitickú súčasť Maďarska, čo presadzujú aj smerom do zahraničia. Otvorene sa k tomu vyjadril napr. P. Csaky v jednom nemeckom denníku: „Čo sa už dlhú dobu zdalo byt' traumatickým, totiž panstvo Maďarska na Slovensku v rámci jedného tisícročia v Maďarskom kráľovstve (Slovensko nemalo nikdy svoj vlastný názov, volalo sa len Horným Maďarskom) - sa dnes znova etabluje pre mladých Slovákov ako zaujímavá minulosť“[15].

Iredenta na pochode

Pod oknami budapeštianskeho prezidentskeho paláca sa ozýva dupot bagančí mladíkov maďarskej gardy v čiernych uniformách skladajúcich vojenskú prísahu, prebiehajúcu za účasti niektorých bývalých vrcholných maďarských politikov, s požehnaním zástupcov katolíckej, evanjelickej a reformovanej cirkvi. Nebezpečne extrémna nacionalistická strana Jobbik rokuje v EÚ spolu s ostatnými maďarskými stranami o poskytnutí územnej autonómie Maďarom na Felvidéku, t. j. na Slovensku, o vytvorení samostatnej maďarskej univerzity v Bratislave, v Kluži, v Subotici a v Berehove, o zákonom zaručenej územnej autonómii v Sedmohradsku, o samostatnej regionálnej oblasti vo Vojvodine a v Podkarpatsku[16]. Aby to mali susedia Maďarska ešte veselšie, vymyslela Budapešť aj akési Fórum maďarských poslancov v Karpatskej kotline, zastrešených maďarským parlamentom, ktoré na etnickom princípe združuje maďarských politikov zo susedných štátov. Div sa svete, Maďarsko nie je kvôli tomu vystavené ani demaršom ani nemusí čeliť výstražným vyhláseniam EÚ. Ba práve naopak. Slovensko, Slovensko je tým nebezpečným agresorom! Keď slovenská polícia zakročí proti vyčíňajúcim extrémistom na štadióne v Dunajskej Strede, všetky médiá (aj v zahraničí) informujú o tom, ako Slováci bijú maďarskú menšinu.

Reciprocita

Nepochopiteľné je, prečo sa slovenská strana stavia neustále do pozície mŕtveho chrobáka miesto toho, aby vyhlásila Maďarom reciprocitu skôr, než slovenská menšina v Maďarsku úplne vyhynie. Koľko dáte vy Slovákom v Maďarsku, dáme aj my Maďarom na Slovensku. Budapešť stačila po roku 1918 Slovákov v Maďarsku takmer vyhladiť, hoci ich tam po rozpade Rakúska-Uhorska zostalo aspoň toľko ako Maďarov na Slovensku.

O utrpení Slovákov za čias Uhorska sa síce dosť popísalo, len sa to akosi neberie na vedomie. Koho to už zaujíma, že nasi predkovia boli prenasledovaní, bití, často aj mučení a vraždení súkmeňovcami Csakyho a spol. len za to, že sa hlásili k svojej identite alebo prehovorili slovíčko po slovensky. Keby mŕtvi mohli hovorit', revali by z hrobov. A nás, ich potomkov čičíkajú, či už z naivity alebo zámerne, že na to máme zabudnúť, lebo to bolo vraj veľmi dávno. Tak dávno to ale predsa nebolo[17].

Naivita? Infantilnosť?

K slovensko-maďarským vzťahom vychádza množstvo článkov, analýz, úvah, diskusných príspevkov a pod. Podľa druhu tlače už vopred možno usúdiť, v akom smere článok bude informovať, príp. dezinformovať. Z tohto uhla pohľadu ma zaujala úvaha v Literárnom týždenníku (25-26/2008) pod titulom Náš vzťah k Maďarom od vedeckého pracovníka Ústavu politických vied SAV Daniela Šmihulu.

Hlavným motívom autorovej úvahy sú akési konflikty a napätia s Maďarskom, ktoré by boli pre Slovensko nevýhodnou vecou, a preto sa im Slovensko musí vyhýbať. Slováci môžu byť vraj spokojní, lebo všetko, čo oficiálne chcú, patrí im (južné Slovensko, Žitný ostrov, Gabčíkovo) a v konflikte by to mohli iba stratiť (a prečo by im to nemalo patriť? To bola odjakživa slovenská zem!). Z nepochopiteľných príčin autor vystríha Slovensko, aby nedopadlo ako Srbsko, aby nemalo ambície výrazne znížiť úroveň ochrany práv príslušníkov národnostných menšín, vysťahovať ich zo Slovenska alebo anektovať časť územia Maďarskej republiky, pretože to je v existujúcom medzinárodnom a medzinárodnoprávnom kontexte nerealistické. Sotva toto hrozí Maďarom zo slovenskej strany. Nebezpečie hrozí skôr Slovensku a to nielen z Budapešti a EU ale aj zo strany niektorých naivných slovenských intelektuálov!

Podľa autora tejto úvahy Maďari vraj od od roku 1945 nepredstavovali nijaký buričský element a boli vždy primerane lojálni a konštruktívni a nešli ani do konfrontácie so Slovenskou republikou v deväťdesiatych rokoch, keď slovenský štát nebol ešte stabilizovaný a zakotvený v medzinárodných štruktúrach a odpor proti nemu sa mohol na svetovej scéne prezentovať ako boj proti nedemokratickému mečiarizmu. Autor usudzuje ďalej, že prečo by Slováci mali v Maďaroch vidieť ohrozenie teraz, keď sa mocenské pomery zlepšili v slovenský prospech? Vraj ani participácia SMK na výkonnej moci v rokoch 1998 - 2006 neviedla k nejakému nadmernému zneužívaniu tejto moci. Slovenským stranám radí: ak chcú získať hlasy maďarskej menšiny, mali by s ňou komunikovať aj po maďarsky a mať pozitívny prístup k rešpektovaniu národnostných práv. Tvrdenia zo strany Slovákov, že Maďari na Slovensku majú nadštandardné práva, je podľa autora iba mýtus. Oni požívajú vraj len európsky priemer. Čo k tomu dodať?

Maďarizácia - v zahraničí pojem neznámy

O utrpení nemaďarských národov v Uhorsku sa vie v zahraničí veľmi málo. Vlastne okrem zopár „odborníkov“ na východnú Európu, ktorí o maďarizácii niekde niečo čítali, je to pre väčšinu vcelku neznámy pojem. O čom sa nevie, to neexistuje a pomaly sa vyhlási za výmysel Slovákov. Maďarizácia Slovákov prebiehala dokonca aj po roku 1918, pretože Prahe nevadila. Neprebiehala síce agresívne a otvorene, skôr latentne, tíško. To je všetko za nami, tak to bolo, patrí to minulosti, povie si nejeden z nás. Tragika však spočíva v tom, že maďarizácia prebieha aj po roku 1993, keď Slováci konečne dosiahli svoj vlatný štát a nemusia žiť, obrazne povedané, v podnájme.[18]

Prečo Slováci mlčia? Prečo neupozorňujú na to, čo ich bolí, čo ich tlačí? Prečo nepublikujú v cudzích jazykoch o svojich dejinách, ktoré boli bohaté, o maďarizácii, ktorej museli tak dlho čeliť? Sotva by národ, ktorý musel toľko pretrpieť, prežil. Po strate svojej štátnosti pred tisíc rokmi Slováci nezanikli, ale ako fénix z popola povstali nanovo. Sú tu, aj keď svet o nich ešte stále málo vie. Začal sa o nich dozvedať, až keď sa opäť začali domáhať vlastného štátu. Bolože to kriku, že akási nacionalistická menšina v Československu[19] chce rozbiť štát! Nepísalo sa o nás lichotivo. Ani nemohlo. Boli sme predstavovaní Prahou a hlavne miláčikom západných „demokratov“ - Václavom Havlom. Dnes nám nestojí v ceste ani Praha ani Havel, v ceste si stojíme my sami, našou pohodlnost'ou, snáď aj neschopnost'ou či ignorantstvom.

(Dokončenie v budúcom čísle)

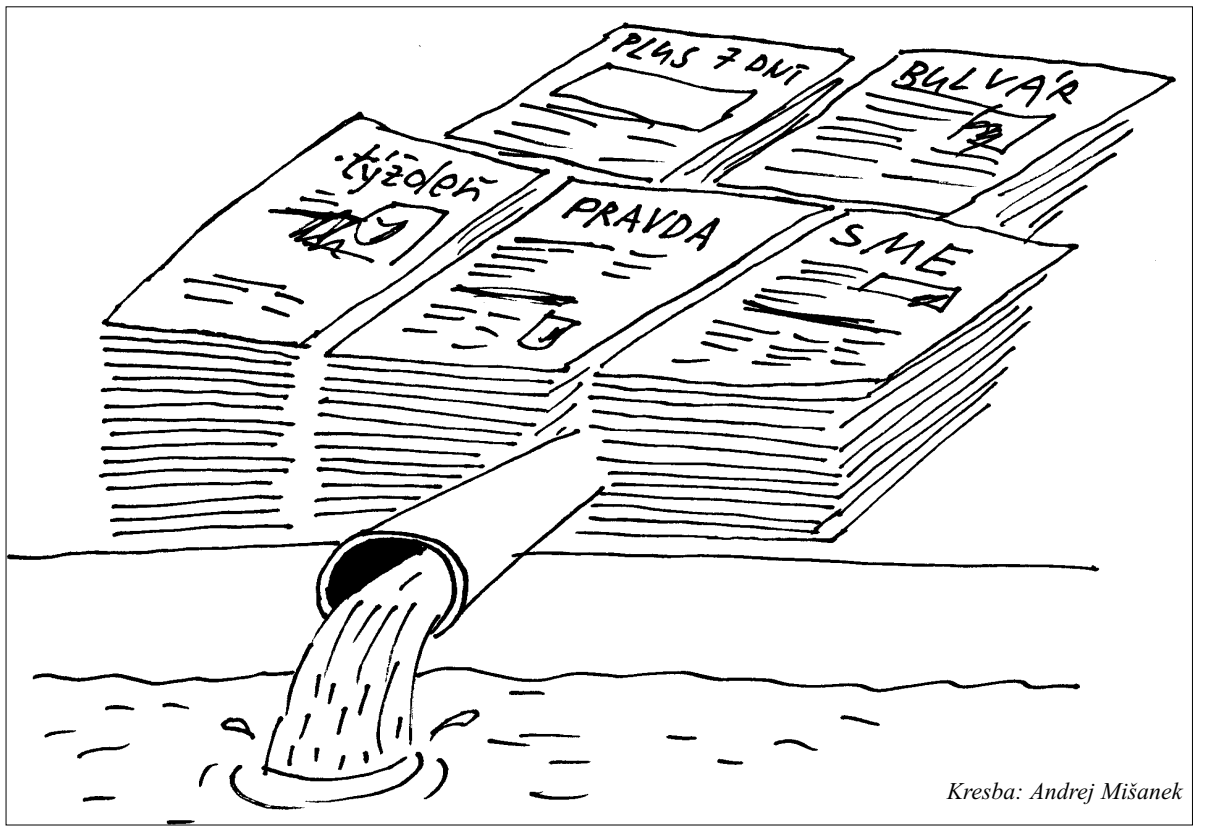

Kresba: Andrej Mišanek

POZNÁMKY:

1. Médiá: Kto ich vlasní, má neohraničiteľnú moc. Je pánom verejnej mienky. Darmo je niečo zelené. Keď médiá povedia, že je to žlté, tak je to žlté. Presvedčia o tom. Stokrát opakovaná lož sa stáva pravdou, najmä keď sa odstavia ostatné mienkotvorné činitele. Na Slovensku nemáme v súčastnosti ani jeden slovenský denník. Tie, čo tam sú, sú iba denníky na Slovensku, prípadne zahraničný brak.

2. Europa Vincet 5/1992, str. 2.

3. Vyšla v maďarskom nakladateľstve na Slovensku „Kalligram“ v roku 2004. Toto vydavateľstvo preferujú aj tzv. slovenskí demokrati.

4. Bolo by potom ozaj iba otázkou času, kedy by Slovensko tieto vyššie územné celky stratilo.

5. Jedno, ako sa B. Bugár nafukuje, jeho materčina je iba oblastným menšinovým jazykom.

6. Tu by som oporúčala B. Bugárovi zájsť si do Maďarska, do bývalých slovenských dedín a mestečiek, nie ako „nafúkaný“ Maďar, ale ako obyčajný človek zo Slovenska, ktorého zaujímajú osudy tam žijúcich Slovákov. Dozvedel by sa tam o hrôzach, ktoré tam Slováci museli prežiť len preto, lebo sa hlásili k svojej národnosti. Aby prežili, radšej sa jej zriekli.

7. Pamätám si na časy počas ľudovej školy, keď naša dobrá recitátorka chodila na súťaže (ak sa nemýlim, hovorili sme tomu 'Hviezdoslavov Kubín'), zastupovať našu školu v prednese. Zakaždým prišla sklamaná, lebo prvé miesto dávali tým, ktorí predniesli maďarské básne, prirodzene po maďarsky.

8. Opak je pravdou. Často sa stávalo, že zákazníka žiadajúceho si v obchode tovar po slovensky, neobslúžili. Mnoho Slovákov stratilo zamestnanie, lebo neovládali maďarčinu.

9. Mierová zmluva medzi štátmi Dohody a Maďarskom, ktorá vošla do dejín ako Trianonská dohoda, podpísaná 4. 6. 1920 v paláci Grand Trianon vo Versailles.

10. Podobná situácia je v mestách a v dedinách v dnešnom Maďarsku, ktoré založili Slováci a dodnes sú obývané ich potomkami. Silnou maďarizáciou boli pozbavení materčiny. Aby zabudli na svoje korene, stavajú im tam sochy rôznych maďarských hrdinov.

11. Aj holohlavému sa musia zježiť vlasy, keď v zahraničnej tlači číta o ňom ako o poprednej slovenskej osobnosti. Keďže je „Slovák ako repa“ vystupuje ako informant o slovenskej problematike. Potom sa nedivme, že všade figurujeme ako utláčatelia Maďarov a Cigánov!

12. Zdôrazňujem ešte raz, že nie všetky médiá na Slovensku sú slovenské médiá. Ich majitelia, zväčsa mediálni magnáti, nemajú so Slovenskom nič spoločné. Nanajvýš vedia, kde to Slovensko leží, aby sa vedeli zorientovat', kde ich peniažky idú, kde vydržiavajú svoje mediálne „prostitútky“.

13. Aj to množstvo slov, ktoré Maďari prebrali od Slovákov (alebo aj Slovincov) dokazuje, že ich učiteľmi boli Slováci. Na ukážku iba niekoľko z nich, ktoré si v maďarčine uchovali slovenské formy. V zátvorke uvádzam maďarský výraz: vnuk (unoka), dojka (dajka), bób (bab), klas (kalász), ocot (ecet), ocel' (aczél), slama (szalma), seno (széna), straka (szarka), vrabec (veréb), ikra (ikra), býk (bika), hrable (gereblye), kosa (kasza), košiar (kosár), brázda (barázda), bednár (bodnár), mlynár (molnár), kováč (kovács), britva (borotva), kľúč (kulcs), peniaz (pénz), sluha (szolga), pastier (pásztor), komorník (komornik), koláč (kalács), kvas (kovász), pečené (pecsenye), kaša (kása), sukňa (szoknya), plášt' (palást), kabát (kabat), čiapka (sapka) atď.

14. Ján Stanislav, Kultúra starých Slovákov, Bratislava 1944, 2. vyd. 1977.

15. Interview s P. Csákym v Süddeutsche Zeitung (16.3.2003).

16. Bolože to kriku v Európskom parlamente, keď víťaz volieb R. Fico zobral do koalície Slovenskú národnú stranu, a nie ultranacionalistickú SMK, ako sa od neho očakávalo. Všetky médiá unisono informovali o veľkom nebezpečí, ktoré číha zo Slovenska tak, ako keby „Slotove tanky“ mali každý moment zrovnať Budapešť so zemou.

17. Napr. V relácii Nočných dialógov SRo (18.5.2001), v ktorých istá pani spomenula silnú maďarizáciu Slovákov v Uhorsku. Moderátor M. Tvarožek ju zahriakol slovami, „ale milá pani, to už bolo predsa veľmi dávno“.

18. Čo je to ale za suverenitu, keď aj teraz na istých ministerstvách Slováci medzi sebou iba šepkajú, aby ich nepočuli Maďari (a nehlásili všetko do Budapešti), lebo R. Fico, aby nemal potiaže s eurosocialistami, ich prebral (alebo musel prebrať) po dzurindovsko-maďarskej vláde.

19. Často sa písalo v „Česku“. Táto forma bola kratším variantom za Československo. Slováci ako národ neexistovali.

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,00 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail zahraničného predplatného: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Spomienky slovenského vojaka

Dostala som veľmi zaujímavý list od pána Ľuda M. Bol to pre mňa nielen zaujímavý list, ale aj list plný faktov, o ktorých som doteraz nevedela. Tak som si pomyslela, že to možno bude zaujímať aj čitateľov Kultúry, a preto podstatné časti z toho listu uvediem bez akejkoľvek úpravy. Autor listu píše:

„Dňa 10. januára 1940 sme rukovali, teda nastúpili sme vojenskú prezenčnú službu u pešieho pluku 2, KPÚV (kanóny proti útočnej vozbe) v Nitre. Museli sme mať predpísaný čierny kufor (žiadne kapsy či batohy). Bol tam pekný život, i keď občas, keď bola krutá zima, ruky, uši omŕzali. Bolo to tak aj vtedy, keď sme všetci vojaci pekne nastúpení pri rozhlasovom prejave Ministra národnej obrany gen. Čatloša počuli, ako nám povedal: „Chlapci, vy ste prví vojaci Slovenskej republiky, buďte na to hrdí!“ Áno, hrdí sme boli a tešili sme sa, že už sme mali len slovenských veliteľov a po tých slovách ministra akoby bol každý z nás povyrástol. Mali sme statočných a obetavých štátnych činiteľov na čele s prezidentom Dr. Jozefom Tisom (Pane Bože, buď milostivý k tým, ktorí nám ho tak potupili a mučenícky popravili.)

Keď odchádzali naši vojaci z Nitry v roku 1941 do Ruska, ja som bol chorý a pozerajúc sa z okna ošetrovne Pribinovej kasárne (oproti mlynu) slzy dojatia mi vypadli, že som aj ja nemohol ísť s nimi. Keď som sa dostal z choroby, dostal som zdravotnú dovolenku, potom som išiel na Inštruktorský kurz do Banskej Bystrice, potom výcvik nováčikov a po vianočnej dovolenke prišiel rozkaz : ide sa do Ruska. Hneď začiatkom roku 1942 prišli sme do Trnavy, kde sa sústredilo viacero čiat a bola z toho rota KPÚV. Cvičili sme po trnavských poliach a po slávnostnom defilovaní v deň výročia vzniku Slovenského štátu 14. marca 1942 po krátkej príprave sme nákladným vlakom dňa 17. marca 1942 odchádzali smerom Žilina - Čadca - Petrovice pri Karvinej - Krakov - Ľvov do obce Vasiľkov, kde sme vymenili vojakov, ktorí odchádzali s Rýchlou divíziou až na Kaukaz.

Cesta nám trvala 14 dní. Prvýkrát v živote som si hovoril, že ja svoju drahú vlasť už neuvidím. Vďaka Bohu, nestalo sa tak. Cestou sme si všímali, ako ten svet okolo nás vyzerá. Už na Morave sme videli, že všetky nápisy boli písané najprv nemecky, až potom česky. A tešili sme sa, že u nás to tak nie je. V Poľsku na železničnej stanici mladí ľudia túžobne čakali od nás niečo. Vyhodili sme im či chlieb, alebo cigarety a veru bola o ne „ruvačka“. Našu súpravu tam odsunuli na vedľajšiu koľaj, lebo bez zastavenia rýchlo išli súpravy vojenského materiálu na front. Pri takom čakaní spozorovali sme skupinku vojakov v maďarských uniformách a oni sa nám prihovorili po slovensky: „Aj my sme Slováci od Košíc, Levíc, zo Šurian, teda z Maďarmi okupovaného územia.“ Boli to všetko starí, fúzatí chlapi tak okolo 50 rokov (možno i viac) a my mladíci základnej vojenskej služby. A tu sme v realite pochopili slová nášho dobrého prezidenta mons. Dr. J. Tisu, ktorý fürerovi smelo povedal: Synov vám dám, ale otcov nie. A dodržiavalo sa to.

Vo Vasiľkove sme boli ubytovaní v ruských vojenských kasárňach. Konali sme strážnu službu pri rôznych objektoch - ochrana proti partizánom. Život tam bol pokojný. Veselo sme chodili „hulať“. Občania nás úprimne pozývali: „Zachodi, pan, do nás hulať.“ Rečove sme si porozumeli a cítili sme vzájomne tú slovanskú krv i pohostinnosť. Boli sme priateľmi a hovorili sme spolu na rôzne témy. Pýtali sa: „Počomu vy do nás došli?“ A my sme im vysvetlili, že plníme rozkaz, lebo i my by sme radšej boli doma, ale rozkaz je rozkaz, ten sa musí plniť. Videli sme ich nedostatok, až biedu, obchodov nebolo, len na bázari sa dalo čo-to kúpiť alebo vymeniť. My sme stravu mali dobrú a ešte aj z domu sme zavše dostávali balíky, a to sme sa s nimi vždy podelili. Keďže ich chlapci boli s armádou veľmi ďaleko, často sme my s ich dievčatami tancovali pri „garmoške“. Často to bola vzájomná sympatia. Spoznávali sme jemnú, dobrú ruskú povahu. Hovorili sme i o náboženských veciach, lebo v kúte izby sme videli zavesenú ikonu. Cítili sme, že starí mali vieru, no mladí o Bohu nič nevedeli, lebo rodičia im o tom hovoriť nesmeli. Ale morálka a Stvoriteľom stud daný do duše každého človeka boli veľké. Raz v pekný, mesačný, májový večer, vôňa rozkvitnutých stromov nás oblažovala, vyprevádzala ma mne blízka dievčina Murka - Mária ku kasárňam. Blížila sa večierka a museli sme sa rozlúčiť. Citom (nie zmyselne) som ju chytil okolo pása a poprosil som ju o bozk. A toto mne sympatické dievčatko sa s úsmevom na mňa pozrelo a nežne povedalo: „Ľudovít, oj, to nestydno i nekuľturno!“ Bol som z toho veľmi milo dojatý, veď to bolo takmer po dvoch mesiacoch denného stýkania sa, bavenia, „hulania“. Tento milý zážitok zavše hovorím našim dievčatám, ktoré držia milenca silnejšie ako on ich a nemajú ten Stvoriteľom daný stud a ani tú kultúru, ako to povedalo to ruské dievča, ktoré nepoznalo Desatoro.

Vo Vasiľkove sme prežili aj Veľkú noc 1942 a ako veriaci vojaci sme chodili aj do kostola. Oni vyznaním boli pravoslávni, počuli sme častý spev: Hospodin pomiluj, Hospodin pomiluj. Boli sme tam prítomní aj na sobášnych obradoch a môžem povedať, že ten život s nimi tam bol príjemný. Boli sme si blízki. Videli sme podstavec sochy Lenina, socha bola zhodená a rozbitá, jeho hlava bola odhodená ďalej a veru nikto nemal ku nej úctu, zodvihnúť ju a kamsi pekne odložiť, hoci front bol už dávnejšie ďaleko. Počas svojho pobytu nemali sme tam nijaký incident, nepríjemnosti s občanmi ani s partizánmi. Stravu sme mali dobrú a každý slovenský vojak dostával na deň 15 kusov cigariet, ktoré tam boli vtedy veľmi vzácne. Napr. nemecký vojak dostával len 3 kusy cigariet. Na bazáre sme dostali za cigarety kúpiť všetko. Za cigaretu nám dali vajcia, za 17 cigariet sme dostali kohúta. Tak sme si stravu prilepšovali až - až. Po zamestnaní, po 14-tej hodine sme mohli chodiť voľne na vychádzku. Ja som bol nefajčiar a často sa stalo, že som stretol starého Rusa a ponúkol som ho cigaretou. Prišiel však čas nášho odchodu. Tam nás vystriedali maďarskí vojaci. Videli sme, ako maďarský veliteľ vie hrešiť - Boha urážať pre maličkosti. Keď sme odchádzali, naši priatelia nás išli odprevadiť na železničnú stanicu a pri objatí padli aj slzičky. Celá naša rota odchádzala smerom na Jelsk - Ovruč - Mozir. V Ovruči sme boli ubytovaní tiež v ruských kasárňach. Mali sme aj svojho kňaza a bolo veľmi dojímavé, v nedeľu svätá omša pod stromom v Božej prírode. V nadšení sme spievali a všetko zbožne prežívali ako doma. Podobne aj evanjelici. Raz v nedeľu bola aj tancovačka pri harmonike. Bolo tam viac národností: Slováci, Nemci a Česi. Keď sme sa spotení išli von vyvetrať, počujem skupinku vojakov v nemeckých uniformách neďaleko nás rozprávať česky. Prešiel som ku nim a hovorím: „Chlapci a čo vy tu robíte?“ Namrzene mi odpovedali :“Co máme dělat, když nás oblíkli? Zbrane nemali, pracovali „manuelně“ na stavbe ciest, mostov a železníc. Ich oteckovia sa iste hlásili k nemeckej národnosti, mali dobré miesto v Protektoráte, a tak ich synkovia museli slúžiť vo vojne - pomáhať nemeckej armáde. O tom sa nikde u nás nepísalo, lebo kolaboranti boli „len“ Slováci.

Inak vojenčinu - vojnu sme mali peknú, pokojnú. I spozoroval som, že jeden priateľ desiatnik si išiel na Slovensko dať opraviť „vraj“ zuby, druhý išiel domov na Slovensko ku polícii. Aj ja som začal uvažovať, ako ísť za nimi. Bolo priam riadením Božím, že na bruchu som mal asi 2 cm dlhý podkožný tukový výstupok. Šiel som na ošetrovňu k lekárovi. Ukázal som mu to a on sa pýtal: „Aj vás to bolí?“ Odpovedal som: „Áno“, hoci ma to nikdy nebolelo. Nehovoril som pravdu, ale nikomu som tým zle neurobil, iba sebe pomohol. Pán doktor úprimne povedal: „Tak pôjdete do nemocnice.“ Mal som radosť, zbalil som si veci a naším vojenským nákladným autom som sa odviezol do nemocnice, ktorá bola v Žitomíri. Ráno bola vizita, primár bol lekár - emigrant z 1. svetovej vojny, pôvodom Rus. Nepýtal sa ma, čo mi je, ale ktorý som odvodný ročník. Hrdo odpovedám: „1939“. Potľapkal ma po pleci a hovorí: „Pôjdete na Slovensko.“ A viac sa so mnou nebavil. Bol som veľmi šťastný. Musel som však ja i ďalší naši chlapci čakať až kým prídе vojenský zdravotnícky vlak zo Slovenska. Čakali sme naň viac ako mesiac. Počas čakania nám Rusi spríjemňovali život a boli voči nám veľmi pozorní. Rôzne ich kultúrne súbory nám chodili robiť vystúpenia, pekné programy a pre nás vojakov slovenskej armády to bolo až udivujúce, veď sme boli ich „okupanti“. A ako je známe, tí nebývajú obľúbení. Ách, veľmi dobre sa pamätám, v nemocnici sme mali aj kaplnku, kde sme mávali sv. omše, ba na balkóne som bol aj na spovedi a ďakoval som Bohu za to, že mi dal milosť tak skoro vrátiť sa domov späť pod Tatry. Využijúc čas, dal som si tam aj zuby opraviť (a nič sme neplatili). Vychádzky nás vojakov boli vždy voľné.

Koncom júna prišiel náš zdravotný vlak a my sme sa tešili, že ideme domov. Bol som úplne zdravý vojak - desiatnik., 22 ročný a tak som sa o všetko zaujímal. V tom špeciálne upravenom vlaku išli s nami aj na lôžko upútaní, vážne chorí, ranení vojaci. A to aj nemeckí. Pomáhal som všetkým, poslúžil, čím sa dalo. A vidiac toľko bolesti, ťažkých poranení, mrzákov, ďakoval som Bohu za to, ako ma to podivne vedie a chráni. Keď som porovnával situáciu nás a týchto tu, videl som, že my sme sa na vojnu len hrali, aby sme fürerovi zalepili oči, že aj my Slováci sme zdanliví pomocníci Wehrmachtu. Potvrdzujú to aj skutky, ten drahý pán doktor v Ovruči aj dobrý pán primár v nemocnici v Žitomire. A tí z Wehrmachtu o nás hovorili, že slovenskí vojaci sú partizáni numero zwei.

V deň sv. Cyrila a Metoda sme prišli do Bratislavy. Tešili sme sa z návratu do svojej milovanej vlasti. Pre mňa potom nasledovala malá operácia. Líhajúc na operačný stôl, pozriem na lekára a pýtam sa: „Pán doktor, neboli ste vy vlani lekárom pri pešom pluku 2 v Nitre?“ „Áno, bol som“. Bol to mladý sympatický lekár - Žid. A slúžil dobre v slovenskej armáde. Nikto mu neškodil, mali sme ho v úcte. Predsa len 1. Slovenská republika bola aj kresťanská! „Čo poviete, pán doktor, mám sa dať operovať alebo nie?“ On mi úprimne odpovedal: „Viete, keď sa dáte operovať, budete žiť toľko, ako keď sa operovať nedáte. Ale keď ste už tu a kvôli tomu ste prišli z Ruska domov, tak to urobíme, je to maličkosť.“ Injekcia, aby to nebolelo, kúsok podkožného tuku vyrezal a štyrmi stehmi zašil. Zrástlo sa to bez následkov. Potom som dostal zdravotnú dovolenku, bol som doma pri rodičoch, aby som im pomohol na poliach. Potom už úplne zdravý som sa vrátil k útvaru a síce bol to peší pluk Trenčín. Medzitým prišlo vyhovenie mojej žiadosti do Zboru finančnej stráže (financi - hraničiari) a tak som bol demobilizovaný. Vyzliekol som sa po dva a pol roku z vojenskej uniformy a obliekol som si uniformu pom. dozorcu finančnej stráže. Bol som pridelený na oddel. fin. stráže Vyšná Zubrica, okr. Trstená (prinavrátené územie Oravy). Jedna strana hranice bola označená S (Slovenská republika) a druhá strana G (Generálny guvernament) Teda Poľsko neexistovalo, nemalo svoj štát, ani svoje školy a my sme to mali. Bohu za to vďaka i Sedembolestnej Panne Márii.

Zas to bolo krásne, pekný, spokojný život, lebo štátne vedenie sme mali skutočne kresťanské a verili sme si, hovorila sa pravda, boli sme pracovití a skromní, šetrili sme, nekradlo sa a nerozpredával sa štátny majetok, ale sa zveľaďoval. Naša koruna vtedy mala vysokú hodnotu, bol to náš „Tatranský dolár“. Žil som plne, videl som a porovnával. Slovensko bolo OÁZOU v rozbúrenom mori Európy. Bola u nás spokojnosť, istota, bezpečnosť, vzájomná dôvera a úcta, až na tých niekoľko nespokojencov - čo vždy a všade býva, a to až do tzv. povstania. A vždy som tvrdil, že to nebolo povstanie „naše“, nie slovenské - národné, ale Benešovcami a Sovietmi naočkované povstanie. Zbytočne bolo vyliatej mnoho slovenskej krvi.

Napíšem ešte svoje zážitky v hraničnej službe. Viackrát sa nám stalo, že sme nocou pozastavili rodinu: otec, matka i 2 deti, slušne oblečení a pekného výzoru a už sme vedeli, že sú to Židia. Naše interné nariadenie bolo: Nič im nebrať, slušne s nimi jednať. V tom duchu sme ich odviedli na Oddel. finančnej stráže, spísali sme s nimi zápisnicu a odviezli sme ich (ako eskorta) na Okresné finančné riaditeľstvo Liptovský Mikuláš. Odtiaľ išli určenou cestou na Západ. Takýchto pozastavení židovských rodín sme mali na našom úseku v rokoch 1943 - 1944 viacero. O takejto pomoci Židom sa o nás Slovákoch nikde nepíše.

Ešte o jednej veci chcem napísať. Keď Nemci porazili Poľsko, Hitler sa vraj pýtal prezidenta Tisu, že koľko územia chce z Poľska. A náš pán prezident mu povedal, že len toľko, koľko nám patrilo do roku 1921. Tí občania na tom území sa cítili byť Slovákmi, dobre sme si navzájom rozumeli, lebo aj voda - potôčiky tam prameniace tečú smerom na Slovensko. Aj to je história. Keď sa priblížil front, prišiel nám rozkaz (hraničiarom i žandárom), aby sme sa stiahli do Trstenej a to naše, nám prinavrátené územie Oravy - 12 obcí, ktoré nám Slovákom patrili až do roku 1921, sme museli nechať napospas Poliakom. Tamojšia domobrana občanov nechcela pustiť poľské vojsko na ich územie a v Povlaku proti nim aj bojovali. Bola však proti nim presila. Poliaci územie znovu obsadili, a tak mnohí, ktorí proti nim bojovali, poutekali na Slovensko a u nás žili potom celé rodiny. Vydávali si v Trstenej aj svoj časopis. Ten časopis sme so záujmom čítali a oni posielali svoju prosbu až na mierovú konferenciu do Paríža, aby mohli patriť k Slovensku. No, veľmoci rozhodli inak.“

Takto mi opísal svoj osud vojak slovenskej armády Ľudovít M., ktorý spolu s ostatnými našimi chlapcami, vojakmi 101. peš. pluku odchádzal dňa 17. marca 1942 z Trnavy k Zaisťovacej divízii do Ruska.

EDITA TARABČÁKOVÁ